

Aenmerkingen over de plaetsen van het graefschap Loon van Willem Borghs

Tekstuitgave

Rombout Nijssen¹

Inleiding

In 1998 werd door het Documentatiecentrum Dr. M. Bussels uit Hamont het werk *Mémoire historique sur les Anciennes Limites et Circonscriptions de la Province de Limbourg* heruitgegeven. Het Documentatiecentrum verrichtte hiermee een bijzonder nuttig werk, want de studie van Guillaume Joseph de Corswarem, die oorspronkelijk in 1857 verscheen, is nog steeds een bruikbare bron voor de administratieve geschiedenis van de Limburgse gemeenten in de achttiende eeuw en in de eerste helft van de negentiende eeuw.

In het tweede deel van zijn werk gaat de Corswarem voor alle steden en dorpen van Limburg na tot welke gemeente zij in het ancien régime behoorden en tot het ressort van welke schepenenbank zij behoorden. De voornaamste bron die hij hiervoor aanwendt is het zogenaamde *Handschrift Borghs*, dat hij in zijn inleiding beschrijft als een *Manuscrit de 108 pages, divisé en trois chapitres, concernant 1° Les endroits régis par les coutumes du comté de Looz; 2° Ceux qui, quoique appartenant à ce comté, étaient régis par les coutumes de Liège; 3° Les enclaves situées dans ce comté, mais n'en dépendant pas*. De bewaarplaats van dit handschrift vermeldt de Corswarem niet, en het handschrift wordt voorts in de Limburgse historische bibliografie niet meer vermeld. Voor zover bekend werd het na 1857 ook niet meer gebruikt door Limburgse historici.

¹ De uitgever dankt de heren Michel Oosterbosch, archivaris in het Algemeen Rijksarchief in Brussel, en Bram van Hofstraeten, onderzoeker aan de Vakgroep Metajuridica van de Universiteit van Maastricht, voor hun hulp bij respectievelijk de transcriptie van Latijnse tekstgedeelten en bij het identificeren van de door Borghs geciteerde juridische werken.

Bij de verbouwing van het Rijksarchief te Hasselt, en de herverpakking van de daar bewaarde bescheiden in de periode 1998-1999, kwam onder meer het tot dan toe als verloren beschouwde *Handschrift Borghs* weer aan de oppervlakte. Het handschrift is nu opgenomen in de Handschriftenverzameling van het Rijksarchief te Hasselt.

De auteur

De auteur van het handschrift is de grootvader van Guillaume Joseph de Corswarem: de Hasseltse advocaat Guilielmus, alias Willem, Borghs. Willem Borghs werd op 9 mei 1717 in Kermt geboren als oudste zoon van Joannes en Anna Margareta Bijmens. Zijn zus Anna was geboren op 22 juli 1715, en na Willem volgden nog Maria (1719), Petrus (1721), Maria (1725) en Margaretha Cecilia (1727)².

Zijn vader Joannes Borghs was secretaris van de schepenbank van Kermt en schepen in de schepenbank van Spalbeek. Later zou Willems broer Petrus hun vader in de functie van secretaris van de schepenbank van Kermt opvolgen, en daarnaast ook secretaris van de schepenbank van Spalbeek worden³. Zijn oom Peter Borghs was priester en beneficiant in de Luikse Sint-Lambertuskathedraal⁴. Zijn grootvader Joannes Borghs was van Alken afkomstig, waar hij op 29 januari 1645 geboren was. Zijn andere grootouders waren van Stevoort afkomstig⁵.

Over de studies die Willem Borghs volgde, bleef slechts fragmentaire informatie bewaard. Vast staat dat hij in 1734 ingeschreven werd in de Leuvense universiteit⁶. In het Leuvense universiteitsarchief bleef een exemplaar bewaard van de stellingen over simonie die hij er op 8 februari 1741 verdedigde aan de faculteit van de godgeleerdheid⁷. Uiteindelijk studeerde Willem Borghs af als licentiaat in beide rechten.

Borghs was 29 jaar oud toen hij op 20 mei 1746 aangenomen werd als advocaat bij de rechtbank van de Officiaal van Luik en er de eed aflegde. Op 17 juli 1751 kocht hij het burgerschap in Hasselt⁸.

² Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 433.

³ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 296, p. 147; *Verzameling kleine familiearchieven*, nr. 67, p. 72.

⁴ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling kleine familiearchieven*, nr. 67, p. 71.

⁵ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Vliermaal. Griffie Hasselt. Registers*, 68.

⁶ A. SCHILLINGS, *Matricule de l'Université de Louvain*, VIII. Brussel, 1963, p. 8.

⁷ Universiteitsbibliotheek Leuven, Caa B 103/253.

⁸ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling kleine familiearchieven*, nr. 67, p. 74.

Hij bereikte de top van de Loonse gerechtelijke hiërarchie toen hij op 20 maart 1752 door de Luikse prins-bisschop Jan Theodoor van Beieren tot schepen in de schepenbank van Vliermaal werd aangesteld. Als schepen van Vliermaal zetelde hij ook in de Leenzaal van Kuringen wanneer die als gerechtshof optrad. Op die wijze kreeg hij meteen toegang tot de hoogste kringen in het graafschap Loon. Op 11 april 1752 legde hij zijn aanstellingsbrief aan de Hasseltse griffie van de schepenbank voor, en legde hij in handen van president-schepen Godfried Cox de eed af. Als schepen trad hij in de plaats van de overleden Arnold Jozef Vrerix. De aanstelling van Borghs, die niet uit één van de traditionele Hasseltse juristengeslachten stamde, en die van merkkelijk bescheidener afkomst was dan de meeste andere schepenen in het Loonse oppergerecht, verraste blijkbaar zijn collega-schepenen. Anders immers dan bij de eedaflegging van een andere schepen, waar de registratie van hun aanstellingsbrief en van hun eedaflegging volstond, werd in het geval van Willem Borghs zowel een schematische stamboom van de nieuweling, als een serie uittreksels uit parochie-registers die terugging tot in 1643, en die zijn wettelijke afstamming moest aantonen, in het rolregister ingeschreven⁹.

Willem Borghs integreerde zich vlot in de Hasseltse burgerij. Op 19 december 1754 werd hij opgenomen in de Sint-Hubertuskamer, waar hij op 31 januari 1755 officieel in de eed gesteld werd. Op 12 december 1755 kocht hij zich in het cremersambacht in en in 1757 werd hij voor het eerst tot burgemeester gekozen¹⁰. In 1772 en 1777 zou hij die functie weer uitoefenen¹¹.

Terwijl hij de functie van burgemeester uitoefende, huwde hij op 22 december 1757 in Hasselt met Maria Agnes Joanna Ancion¹², dochter van Servatius Eustachius en Elisabeth Jaupen. Door dit huwelijk versterkte Willem Borghs zijn netwerk in de Hasseltse burgerij. De vader van zijn bruid was raadsheer van de prins-bisschop en haar op 17 september 1757 overleden oom, Joannes Raymundus Jaupen, de broer van haar moeder, was schepen in de schepenbank van Vliermaal geweest¹³. Willem Borghs en zijn echtgenote bewoonden in Hasselt het *Lombardenhuys* in de Kapelstraat, dat zij huurden van de familie Gielkens¹⁴.

Omstreeks 1758 verkocht Willem Borghs de goederen en renten die hij van zijn oom Petrus Borghs en van zijn ouders geërfd had. De opbrengst ervan gebruikte hij, volgens een aante-

⁹ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Vliermaal. Griffie Hasselt. Registers*, 68.

¹⁰ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling kleine familiearchieven*, nr. 67, p. 74.

¹¹ C. BAMPs & E. GERAETS, *Hasselt-jadis*, in: *Bulletin des Mélophiles de Hasselt* 32, 1896, p. 107-108.

¹² Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 313.

¹³ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 320; *Familiearchief Borghs*, nr. 50.

¹⁴ J.J. MELCHIOR, *Hasselt intra muros*, uitg. G. CALUWAERTS. Deurne-Hasselt, 1989, p. 155.

kening die hij maakte in een goederenregister van zijn ouders, *tot voldoening van de schuld die ik gemaekt had om mijne studien te vervoorderen, mynen schepenstoel van Vliermael te bekomen ende te koopen de noodige boeken, die nog sekerlijk over de 1500 guldens gekost hebben*¹⁵.

Na een kort en kinderloos gebleven huwelijk overleed zijn echtgenote te Hasselt op 24 juni 1759¹⁶. Een jaar later, op 29 september 1760, hertrouwde de weduwnaar met Arnoldina Margaretha Stellingwerff¹⁷. In dit huwelijk werden acht kinderen geboren: Maria Catharina (1761), Joannes Franciscus (1763), Maria Elisabeth (1765), Maria Francisca (1767), Petrus Willem (1768), Willem Joannes (1770), Maria Agnes Arnoldina (1773) en Engelbert Hendrik (1776)¹⁸. Op 12 november 1773 werd in het begraafregister van Hasselt het overlijden van Maria Borghs, dochter van Willem Borghs, ingeschreven¹⁹. Of het Maria Catharina of haar jongere zus Maria Francisca betreft, is uit de aanduiding in het overlijdensregister niet op te maken. Vast staat alleszins dat zowel Maria Elisabeth als Maria Agnes Arnoldina volwassen werden en huwden. De jongste zoon van Willem Borghs werd geen maand oud: geboren op 5 januari 1776, stierf het jongetje al op 3 februari van hetzelfde jaar²⁰.

Vanaf 8 november 1768 was Willem Borghs, als oudste schepen in dienstjaren, presidentschepen van de schepenbank van Vliermaal. Hij overleed te Hasselt op 15 september 1780²¹. Zijn weduwe overleefde hem tot 30 december 1794²². Toen hun kinderen op 5 oktober 1795 de erfenis verdeelden, waren zij nog met vieren in leven: Joannes Franciscus, Maria Elisabeth, Willem Joannes en Maria Agnes Arnoldina.

Joannes Franciscus (1763-1815) was advocaat en huwde met Catharina Timmermans (†1836). Zij hadden één zoon, Petrus Franciscus. Met het overlijden van Petrus Franciscus Borghs op 23 februari 1837 stierf de Hasseltse familie Borghs in mannelijke lijn uit²³.

Willem Joannes overleed ongehuwd²⁴. Maria Elisabeth (1765-1841) huwde op 19 oktober 1795 met Jan Hubert de Corswarem (1763-1840), weduwnaar van Anna Sproelants (1769-

¹⁵ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling kleine familiearchieven*, nr. 67, p. 76.

¹⁶ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 320.

¹⁷ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 313.

¹⁸ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 296-297.

¹⁹ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 320.

²⁰ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 320.

²¹ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, 320.

²² J.J.M. VAN ORMELINGEN, *Onze kwartierstaat: Henri Briens de Lumey, letterkundige (1869-1946)*, in: *Vlaamse Stam* 19, 1983, p. 381.

²³ Rijksarchief Hasselt, *Familiearchief Borghs*, nr. 57; Ch. POPLIMONT, *La Belgique héraldique*, III. Brussel, 1866, p. 405.

²⁴ Ch. POPLIMONT, *La Belgique héraldique*, III. Brussel, 1866, p. 405.

1793)²⁵. Haar zus Maria Agnes Arnoldina (1766-1837) huwde in 1799 met Albert Jozef de Corswarem (1766-1837), de jongere broer van Jan Hubert²⁶. Hun oudere broer Willem Philippe de Corswarem (1759-1839) geniet een zekere bekendheid als maker van een reeks aquarellen van Limburgse kastelen²⁷. De afstammelingen van Willem Borghs in de familie de Corswarem speelden nog lange tijd een belangrijke rol in de Limburgse bestuurlijke en politieke geschiedenis.

Maria Elisabeth Borghs kreeg zes kinderen: Theodoor Arnold, griffier van de rechtbank te Hasselt, Jean François, Guillaume Joseph (1799-1884), de auteur van de *Mémoire historique sur les Anciennes Limites et Circonscriptions de la Province de Limbourg*, Joseph Theodore, provinciaal directeur van de posterijen in Luik, Maria Theresia Agatha en Maria Françoise Philippina²⁸.

Het handschrift

Het handschrift van Willem Borghs bestaat uit twee katernen. De eerste katern wordt afgesloten met de notitie over Viversel. De bladzijden zijn genummerd van 1 tot 80. De bladzijden van de tweede katern waren oorspronkelijk genummerd van 81 tot 106. Mogelijk werd er ooit een blad tussen de eerste en de tweede katern gevoegd, want de bladzijden in de tweede katern werden later hernummerd van 83 tot 108. Daarna volgen in de tweede katern nog 26 ongenummerde bladzijden. Op de laatste bladzijde van de tweede katern staat een inhoudstafel van het handschrift en de aanzet van wat een index had kunnen worden, maar die beperkt bleef tot enkele verwijzingen naar vindplaatsen in het handschrift van de woorden *ambt* en *matricule*. De aantekeningen op de laatste bladzijde zijn van een andere hand dan die het corpus schreef. Rond beide katernen zijn een schutblad en een kartonnen omslag gevouwen. Op de eerste bladzijde van het schutblad werden door dezelfde hand die de inhoudstafel opstelde de titel van het handschrift en enige aantekeningen over belangrijke data in het leven van de auteur geschreven. Beide katernen waren ooit met touwtjes in het

²⁵ Ch. POPLIMONT, *La Belgique héraldique*, III. Brussel, 1866, p. 403; J.J.M. VAN ORMELINGEN, *Onze kwartierstaat: Henri Briers de Lumey, letterkundige (1869-1946)*, in: *Vlaamse Stam* 19, 1983, p. 381; L. GALICIA & P. POTARGENT, *Bijdragen tot de geschiedenis van de familie de Corswarem*, z.p., z.d., p. 245.

²⁶ *Corswarem (de)*, in: *Etat présent de la noblesse belge. Annuaire*, 1987, II, p. 37; L. GALICIA & P. POTARGENT, *Bijdragen tot de geschiedenis van de familie de Corswarem*, z.p., z.d., p. 245.

²⁷ Ch. POPLIMONT, *La Belgique héraldique*, III. Brussel, 1866, p. 402-403; L. GALICIA & P. POTARGENT, *Bijdragen tot de geschiedenis van de familie de Corswarem*, z.p., z.d., p. 245; R. NIJSSEN & R. VAN LAERE, *Kastelen op papier. Aquarellen van Limburgse kastelen uit de eerste helft van de negentiende eeuw*, Wijer, 2005, 127 p.

²⁸ Ch. POPLIMONT, *La Belgique héraldique*, III. Brussel, 1866, p. 403-404.

schutblad en in de kartonnen omslag vastgenaaid. Van die touwtjes blijven nu slechts fragmenten over.

In de eerste twee delen van dit handschrift geeft de Loonse rechtsgeleerde een overzicht van alle plaatsen in het graafschap, waarbij hij onderscheid maakt tussen de plaatsen waar het Loonse recht van toepassing was en de heerlijkheden waar het Luikse recht gevolgd werd, maar die als leen van de Leenzaal van Kuringen afhankelijk waren. In het derde deel van zijn werk behandelt hij de plaatsen die als enclaves in het graafschap Loon lagen, en die deel uitmaakten van het Land van Luik of van een ander vorstendom.

Voor elke plaats die hij behandelt, vermeldt de auteur, voor zover hij dat heeft kunnen achterhalen, of de plaats een zelfstandige parochie vormde, of zij een zelfstandige gemeente was, en tot het ressort van welke schepenenbank zij behoorde. In een aantal gevallen worden deze gegevens aangevuld met aantekeningen over de geschiedenis van die plaats, over juridische bijzonderheden of over disputen over het statuut van die plaatsen, waarmee Borghs in zijn rechtspraktijk geconfronteerd geweest was.

Het handschrift kwam tot stand tussen februari 1779 - Borghs vermeldt dat hij in die maand vaststelde dat de schepenen van Colmont zich ook schepenen van Overrepen noemden²⁹ - en september 1780, de maand van het overlijden van de auteur.

Het is niet waarschijnlijk dat Borghs dit handschrift als een afgerond geheel beschouwde. Dat blijkt bijvoorbeeld uit zijn notitie over Gelmen, waarin hij aangeeft *nog* niet te weten of Klein- en Groot Gelmen samen één gemeente vormden en of zij onder dezelfde parochiekerk ressorteerden³⁰. In notitie 89 geeft hij aan dat in het graafschap Horn naast Heel, Vucht en Neeritter ook *een plaats wiens name my vergeten is*, deel uitmaakte van het patrimonium van het Luikse kathedraalkapittel³¹. Op de vraag of Thys en Wouteringen samen één parochie vormden of dat het twee parochies zijn, weet hij het antwoord nog niet. Eén en ander *is te examineren*, zo meldt hij³². In zijn notitie over Stevoort, waar hij de positie van de familie de Libotton aan de orde stelt, blijkt voorts dat hij zich niet schroomt een persoonlijke toets in zijn werk op te nemen³³. Wellicht bedoelde hij dit handschrift voor persoonlijk gebruik of maakte hij het voor een vertrouweling.

²⁹ Zie notitie 28 over Colmont.

³⁰ Zie notitie 52 over Gelmen.

³¹ Zie notitie 89 over het graafschap Horn.

³² Zie notitie 157 over Thys.

³³ Zie notitie 151 over Stevoort.

De uitgave

Bij de redactie van deze tekstuitgave werd de interpunctie van Borghs niet gehandhaafd. Waar in het handschrift het dubbele punt (:) gebruikt wordt om het einde van een zin aan te duiden, is in de uitgave een punt (.) geplaatst. Bij plaatsnamen waarvan de schrijfwijze in het handschrift anders is dan de nu gangbare schrijfwijze, wordt in voetnoot de actuele plaatsnaam vermeld.

De notities werden in de uitgave genummerd. In de index wordt naar deze nummers verwezen. Tussen ronde haakjes wordt aangegeven waar in het handschrift een nieuwe bladzijde begint.

Borghs verwijst geregeld naar juridische werken uit de zeventiende en de achttiende eeuw. Voor zover zij geïdentificeerd konden worden, wordt in voetnoot een bibliografische referentie van die werken opgenomen. Bovendien volgt na de tekstuitgave in deze bijdrage een lijst van de geïdentificeerde door Borghs geciteerde werken.

Tekstuitgave

Aenmerkingen over de plaetsen van het graefschap Loon en de vreemde dorpen en heerlijkheden er in gelegen, opgesteld en eigenhandig geschreven door den Eerenfesten advokaet Guilielmus Borghs, President schepen van het hooggeregtshof des graefschaps in Vliermael, Assessor van den Edelen Leensael van Curingen etc.

Guilielmus Borghs zoon van Joannes Burghs of Borghs en van Anna-Margareta Bijnens,
is geboren te Kermpt den 9 mei 1717
schepen van Vliermael den 11 april 1752
President van gezegd hof den 8 november 1768
overleden te Hasselt den 15 september 1780.

(p. 1) Namen der plaetsen in welke men volgt het Loons landrecht.

1. Achel: een dorp van 't land van Grevenbrouck, onder de justicie van Hamont.
2. Aelst³⁴: een dorp beseten by beleeninge van de Bisschoppelyke³⁵ by de weduwe Bolles: appelleert en gaet ten rechargie naer Vliermael.
3. Aldeneyk³⁶: parochie op haer eygen, een gemeynthe met Heppenert, onder de justicie van Maeseyck ten Loonsen recht. (p. 2)
4. Asch³⁷: een dorp beseten door den Domheer de Grady de Croonendal by beleeninge: appelleert en gaet ten rechargie naer de schepenen van Buyten Bilsen.
5. Bolrebergh³⁸: oft Bolderbergh, een gemeynthe op haer eygen, onder de parochie van Hasselt en onder de justicie van Zolre.
6. Batsheers: parochie op syn eygen. Een justicie met Opheers, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Oft het eene gemeynthe op haer eygen is? Beleent by den Heer

³⁴ Aalst.

³⁵ Bedoeld wordt de *Bischoppelijke Tafel*: het domein van de bisschoppen van Luik, waarvan de opbrengst diende om in een inkomen voor de bisschoppen te voorzien. Zie E. FAIRON, *Inventaire des archives de la Chambre des Comptes, (Archives de l'Etat à Liège. Inventaires)*. Tongeren, 1937, 87 p. ; E. DE ROSSIUS, *Les collations d'offices par la Chambre des Comptes de Liège sous ernest de Bavière, 1581-1612. Aspects institutionnels et financiers*, in: *Bulletin de la Commission Royale des Anciennes Lois et Ordonnances* 30, 1982, p. 9-256. Met *beleeninge* bedoelt de auteur dat de heerlijkheid in kwestie *verpand* is. Voor het principe van de verpanding zie R. NUSSEN, *De pandheren van Stevoort in de zeventiende eeuw (1619-1671)*, in: J. MAENEN, R. DRIESSEN & B. INDEKEU (eds.), *Tesi samanunga vvas edele unde scona. Liber Amicorum Theo Coun*. Hasselt, 2005, p. 141.

³⁶ Aldeneik.

³⁷ As.

³⁸ Bolderberg.

Grooten cantor de Stockhem. De schepenen der Banck Gelinden zyn ook schepenen van dese plaatsen met besondere commissie nochtans. Des te weten oft als wanneer daer eenig officie sal komen open te vallen, den voorseyden heer sal konnen oft willen alsulk officie vergeven (p. 3) aen iemand die dusdanig in de voerschreven Banck van Gelinden niet en bekleet³⁹.

7. Beegden⁴⁰: staet onder den Land-Drossard en Land-Scholus des Graefschap Horn, en word gehouden als zynde litmaet van gemeld Graefschap, nochtans van schepenen aldaer en appelleert men niet naer de hooftbank soo elders, maer recht naer de appel tribunalen van 't Ryk. In 't crimineel oordeelen sy sonder rechargie.
8. Beeck⁴¹: parochie op haer eygen, onder de justicie van Bree ten Loonsen recht. Sekerlyk ook eene gemeynte op haer eygen. Oft sy nochtans met de gemeynte van Bree geen gemeynschap heeft? (p. 4)
9. Berbrouck⁴²: gemeynte op haer eygen, parochie filiaal van Donk. Onder de justicie van Stevord, oft om beter te seggen, de schepenen van Stevord zyn ook seffens schepenen van Berbrouck.
10. Beringhen⁴³: een stedeken hebbende synen besonderen heer. Sie Robyns⁴⁴ pag. 158. Onder de gemeynte van Beringhen is weynig Loons, als zynde het stedeken binnen mueren met de compe buyten, naer de vereeninge van 't Graefschap met het Luykerland, Luyks geworden. Voor de meer rest van schepenen van Beringhen ten Loonschen recht, appelleert en komt men ten rechargie naer Vliermael. (p. 5)
11. Berlinghen⁴⁵: dorp in beleeninge by den Baron de Sluse, heere van Houpertinghen, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

³⁹ Borghs stelt hier een kwestie aan de orde die in de tweede helft van de achttiende eeuw actueel was: in veel gevallen werden de schepenbanken van naburige heerlijkheden die tot het domein van de Bisschoppelijke Tafel behoorden, door dezelfde schepenen bemand. Daardoor vervaagde in een aantal gevallen het onderscheid tussen twee zelfstandige schepenbanken. Dat onderscheid vervaagde nog meer als de schepenen geen aparte registers meer aanlegden voor de verschillende banken, of als zij voor beide heerlijkheden geen aparte zittingen meer hielden. Wanneer die heerlijkheden, zoals dat in de achttiende eeuw geregeld gebeurde, door verpanding weer in het bezit van verschillende heren kwamen, konden beide heren voor hun heerlijkheid weer verschillende schepenen aanstellen.

⁴⁰ Beegden in Nederlands Limburg.

Beegden is een heerlijkheid die – hoewel zij deel uitmaakt van het graafschap Horn – een schepenbank heeft die een volstrekt andere positie inneemt dan de schepenbanken van de andere heerlijkheden in het graafschap. De gerechtsofficieren daarentegen waren wel dezelfde als die voor de andere dorpen in het graafschap. De plaatselijke gerechtsofficieren vertegenwoordigen immers de heer: in dit geval de graaf van Horn, die heer was in alle heerlijkheden van het graafschap.

⁴¹ Beek.

⁴² Berbroek.

⁴³ Beringen.

⁴⁴ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia, sive Edicta, Constitutiones, Declarationes & Jura Comitatus Lossensis; cum Topographia, seu Descriptione Urbium, Pagorum & Locorum ejusdem*. Luik, Alexander Barchon, 1717.

⁴⁵ Berlingen.

12. Berlo⁴⁶: dorp achter Corswarem, appelleert en komt ten recharge naer Vliermael. Es leen van den Sale van Curinghen, nochtans onder de heerlykheden die verheft worden van den Eygenschof van Luyk, staet Berlo. Receuil des Edits, ch. 21§ 5 part. 2 pag. 180⁴⁷. Men spreekt er de Walse tael.
13. Beverloo⁴⁸: een dorp van 't land van Ham. In civile saken schynt ieder dorp syne besondere rolle en gicht registers te hebben. Appelleert naer Vliermael. Dan ten opsicht van criminele saken schynt maer een rol en justicie te wesen voor het geheel het land. En alsoo de gevangenen (p. 6) gebrocht worden op 't kasteel tot Ham, sy worden aldaer geex(a)mineert en geheel het crimineel proces geïnstrueert, al waer den delinquent van Beverloo oft Quaamechelen. En de schepenen seggen sich niet van Ham, van Beverloo oft van Quaamechelen, maer schepenen des lands Oostham. Komen ten recharge naer Vliermael⁴⁹.
14. Beuvinghen⁵⁰: een dorp onder de justicie van Borlo, oft om beter te seggen, de schepenen van Beuvinghen zyn seffens schepenen van Borlo. Appelleert en komt ten recharge naer Vliermael. Dese twee dorpen besit den heeren van Schoor en Matha by beleeninge. Den Prelaet van St Truyden pretendeert dat alle gronden gelegen onder Beuvinghen souden sorteren in synen Proosthof. Wees indien (p. 7) ook soo was, noch hebben de schepenen qualyk gedaen, alswanneer sy, soo ik gesien heb, sich schreven schepenen in personalibus even oft daer in realibus andere schepenen waren, sulks sullen sy gedaen hebben om aen voorschreven Prelaet plaesier te doen, aldermeest in den tyd dat hy de heerlykheyt by beleeninghe besat. Sie infra Donk⁵¹.

⁴⁶ Berloz.

⁴⁷ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz, par les Evêques et Princes, tant en matiere de Police que de Justice, les Privileges Accordez par les Empereurs au même Païs & autres Terres dépendantes de l'Eglise de Liege, les Concordats et Traitez Faits avec les Puissances Voisines, & Ceux faits entre l'Evêque & Prince, & les Etats ou autres Membres dudit Païs; le tout accompagné de Notes. Nouvelle Edition Continué, Augmentée, Corrigée & remise en meilleur Ordre, avec des Notes Ulterieures, Par Bauduin Hodin*, deel II. Luik, Everard Kints, 1750, p. 180.

⁴⁸ Beverlo.

⁴⁹ Beverlo, Kwaadmechelen en Oostham vormden samen het Land van Ham, dat in het bezit was van één heer. Hij stelde in elk van deze drie heerlijkheden dezelfde mannen tot schepen aan. Voor civiele zaken legden die voor elke schepenbank apparte rolregisters aan. Voor criminele zaken, waar zij ook met slechts één gerechtsofficier voor de drie heerlijkheden te maken hadden, hadden de schepenen slechts één rolregister.

⁵⁰ Buvingen.

⁵¹ Ook in Buvingen en Borlo werden traditioneel dezelfde mensen tot schepen in beide heerlijkheden aangesteld. In Buvingen hingen de meeste gronden bovendien af van het Proosthof: een laathof van de abdij van Sint-Truiden. Het Proosthof verrichtte de bezitsadministratie voor deze goederen: het registreerde de akten over het bezit van deze goederen en het verrichtte rechtspraak in geschillen over die goederen. Vooral in de periode waarin de heerlijkheid Buvingen aan de abt van Sint-Truiden verpand was, kreeg de rechtsmacht van zijn Proosthof in Buvingen veel gewicht. In geschillen tussen personen, die niet met deze landerijen te maken hadden, bleven als vanouds uitsluitend de schepenen bevoegd. Vandaar dat de schepenen zich *schepenen in personalibus* noemden. Daarmee suggereerden zij echter onterecht dat de laten van het Proosthof in Buvingen *schepenen in realibus*

15. Bilsen⁵²: een stedeken van 't Graefschap Loon, hebbende synen particulieren hooghen officier, denwelken seffens hooghen officier is van verscheyde dorpen, en genoemt word Land-drossard des Ampts Bilsen, doch meest alle dese dorpen zyn beleent, in vuegen dat hy nu ter tyd onder sich niet meer en heeft als het resort der schepenen van binnen en buyten Bilsen⁵³, en het dorp van Fal, soo ik (p. 8) den Heer Grave de Renesse, tegenwoordighen Land-Drossard heb hooren seggen.

Bilsen, even gelyk meest der andere Loonse steden nae de vereeninge des Graefschap met het Luykerland, is voor een deel Luyks geworden. En dit is hier zeldsaam dat de schepenen van Bilsen alleenelyk in 't Luyks te seggen hebben, en voor het Loons zyn andere besondere schepenen, die men noemt de schepenen van Buyten Bilsen.

De Luykse jurisdictie der schepenen van binnen loopt buyten de poorten, soe nochtans, gelyk ik heb konnen verstaen, dat eenige gronden, wesende onder de jurisdictie van die van Buyten, deel maeken van de gemeynte van Bilsen, dat is te seggen, dat dese gronden met de stad contribueren in de gemeyne lasten.

Behalven de streek buyten de stad die geen Luyks es zyn daer noch verscheyde dorpen ontrent Bilsen die voor schepenen van Buyten Bilsen komen in de (p. 9) eerste instantie komen (sic), en van verscheyde justicien van andere dorpen, verre van Bilsen gelegen, gaet men nae voorschreve schepenen in appellationis instantie oft tweede instantie, van alle beneden en in besonder staet gesproken te worden.

De Buyten Bank heeft haren besonderen scholtus, soo dat het waerschynelyk is dat den Hoogen officier aldaer niet meer te seggen heeft als in de andere dorpen, zynde van Ampt. Van eenen besonderen die van de Binnen Bank soude scholtus wesen, heb noyt hooren spreken, soo dat ik geloove dat den Hooghen officier aldaer alles te seggen heeft, even gelyk te Hasselt. Zynde hunne lieutenants eygenlyk geene officieren, dan alleenelyk gelyk als procureurs van 't officie, voor soo veel als sy geene commissie van den prins en bekomen. Sie Christin ad leges Mechlin. tit. 1 art. 4 n. 8⁵⁴ en andere aengetrocken in myne dissertatien pag. 115. De schepenen van Binnen en van Buyten Bilsen in criminele saken oordeelen sonder rechargie en (p. 10) tot de leste komen ten rechargie alle die

waren. Het Proosthof was immers niet bevoegd voor geschillen over alle landerijen in Buvingen, maar enkel voor die landerijen die van het Proosthof afhingen.

⁵² Bilzen.

⁵³ De landdrossaard was de hoge gerechtsofficier in de heerlijkheden in zijn ressort die in het bezit waren van de Bisschoppelijke Tafel. Verpanding van een heerlijkheid aan een particuliere heer maakte een einde aan die bevoegdheid. In het ressort van de drossaard van Bilzen werden niet alleen de heerlijkheden met een eigen schepenbank verpand. In tegenstelling tot wat Borghs meldt, werden ook de heerlijkheden in het amtsgebied van de Buitenbank van Bilzen in eerste aanleg verpand: de heerlijkheden Gellik en Eigenbilzen waren immers al sinds de zestiende eeuw verpand aan de familie de Heusch. De heren uit de familie de Heusch oefenden in hun heerlijkheden zelf de functie van gerechtsofficier uit. In 1771 werd ook Waltwilder verpand.

⁵⁴ JAN BAPTISTE CHRISTYN, *Brabandts Recht dat is Generale Costumen vanden lande ende hertoghdomme van Brabandt midtsgaders van het hertogdom van Limborgh, stede ende lande van Mechelen met verscheyde*

- justicien van welke men in civile saken tot hun appelleert. Sie Robyns pag. 156⁵⁵.
16. Binderveld: een dorp, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Heeft synen besonderen heer. Daer zyn eenige gronden leenroerig in den Leenhof van Brabant. Over de Heerlykheyt is proces tusschen de weduwe van den Baron Leroz en de weduwe vander Dilst, gewesen borgemeester van Brusselt. Te ondersoeken oft de kerk parochiael is⁵⁶.
 17. Bocholt een dorp ontrent Bree. Heeft synen besonderen heer, tegenwoordich een Baron van Blanckart, broeder van den Heer van Guygoven. Bolderbergh⁵⁷: sie Bolrebergh. (p. 11)
 18. Bommershoven: een gemeynte op haer eygen onder de parochie en onder de justicie van Haren.
 19. Borch-Heers⁵⁸: aensienelyk dorp in 't Haspegouw. Heeft synen besonderen Heer, te weten den Baron de Stockhem. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Malthé ch. 15 § 12 in fine⁵⁹ verhaelt proces geweest te zyn over dien oft eenen criminel aldaer op 't kasteel gevluht, tegens 's Heeren dank by Princelyke autoriteyt mocht daer afgehaelt worden. 't Gene niet en schynt ad tradita Mean obs. 450 n. 1⁶⁰.
 20. Borlo: gemeynte en parochie op (p. 12) haer eygen onder de justicie van Beuvinghen. Bovelighen⁶¹ kasteel: sie Peppinghen.
 21. Bouchout⁶²: een dorpken in 't Haspegouw nu beseten by de Bisschoppelyke Tafel by mangelinge tegen Greenveld oft Granville. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
 22. Boyenhoven⁶³ bij Soutleeuw: het Capittel van Loon is er Heer en de Regulieren van Soutleeuw van uyt hun klooster bedienen aldaer de Pastorye. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 13)
 23. Bree: een stedeken van 't Graefschap Loon. Binnen Luyks, buyten Loons, behoudens eenige gronden wordende verheft in den Luykse hof van Hallen. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Is onder het ampt van Stockhem. Den 4 oct. 1775 heeft

ordonnantien, reglementen, statuten, ende manieren van procederen, II. Antwerpen, Michiel Knobbaert, 1682, p. 1070.

⁵⁵ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

⁵⁶ De kapel bij het kasteel van Binderveld was geen parochiekerk. Het dorp maakte deel uit van de parochie Wilderen, maar de dorpelingen konden de zondagsmis bijwonen in de kasteelkapel, waar de bedienaars van twee beneficiés de eredienst verzorgden.

⁵⁷ Bolderberg.

⁵⁸ Heers.

⁵⁹ Wellicht gaat het om een werk van François de Malthe, alias Francis Malthus.

⁶⁰ CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae ad Jus civile Romanorum, Leodiensium, aliarumque Gentium, Canonicum et Feudale*, IV. Luik, 1740, p. 120-121.

⁶¹ Bovelighen.

⁶² Boekhout.

⁶³ Booienhoven.

den notaris Morus, meyer van den hof van Hallen my geseyt dat alle goederen liggende buyten Bree gepresumeert worden in den selven hof te sorteren, soo lang de schepenen niet bewysen de gronden voor justitie te zyn opgenomen⁶⁴.

Bree een kerspel met Beek, Gerdinghen en Reppel.

Bree	28
Beek	23
Gerdinghen	17
Reppel	<u>6</u>
	74

24. Breugel: Grooten Breugel⁶⁵ heeft synen besonderen heer, te weten den Heer Grave van Nesselrode. (doorstreept: *Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.*) Releveert van den Keurvorst van den Palts, ut puto tot Dusseldorp. Oft men de Loonse costuemen volgt en oft nae Vliermael geappelleert word: examinatur: ita audiui 31 aug. 1776 ex d. de Marteau.
25. Breugel: Kleynen Breugel⁶⁶ parochie op haer eygen, heeft deselve justicie met beyde Pelten en Caulil: immers de vier dorpen hebben denselven scholtus, schepenen en secretaris. (p. 14)
26. Buggenom⁶⁷: Graefschap Hoorn: besit den Grave van Horion by beleeninge. In 't crimineel oordeelt sonder rechargie, in 't civiel gaet ten appel naer Hoorn. Buytinghe⁶⁸: sie Pael.
27. Caulil⁶⁹: parochie op haer eygen. Een justitie met beyde Pelten en Kleynen Breugel.
28. Coelmont⁷⁰: onder de parochie van Neer-Repen. Daer zyn te sien de overblyfsels van een kasteel, op welk de wereldse Graven van Loon in de oudste tyden sich ophouden hebben. My staet voor de inquest tegen ... (doorgestreept en onleesbaar) en consoort, woonende onder Coelmont en pretensivelyk aldaer hebbende gedelinqueert, ter instantie van Hollanders als Lt Drossard des Graefschap Loon gepromoveert geweest te zyn voor (p. 15) justicie Haeren. Nochtans heeft den voerspreker Bovie my geseyt dat Coelmont Luyks wesen soude, en dat den advocaet Belfroid van Tongeren Coelmont met den titel van een Borchgraefschap van de Bisschoppelyke tafel soude in erf bekomen hebben. Sie Emael en Ebein.

⁶⁴ Blijkbaar ressorteerden veel landerijen op het grondgebied van Bree onder het laathof van Hallen. Het laathof volgde, onder andere voor de afhandeling van erfenissen, het Luikse recht. Volgens de meier van het hof werd er in Bree in de regel verondersteld dat landerijen van het hof van Hallen afhingen, tenzij de schepenen konden aantonen dat zij eerder al de bezitsregistraties van het goed in kwestie deden.

⁶⁵ Grote-Brogel.

⁶⁶ Kleine-Brogel.

⁶⁷ Buggenum in Nederlands Limburg.

⁶⁸ Buittinge van Beringen.

⁶⁹ Kaulille.

⁷⁰ Colmont.

Den Baron de Blanckart, heer van Guygoven, schreef sich anno 1772 noch borgraeve van Coelmont. In feb. 1779 heb ik gesien dat de schepenen van Over-Repen sich ook schrijven schepenen van Coelmont⁷¹.

29. Coersel⁷²: een dorp des lands Lummen. Dry voeten Loons en eenen Brabants.
30. Corteshoven⁷³ segt men, en men schryft Corteschem: een aensienelyk dorp tusschen Hasselt en Tongeren, hebbende een collegie van Canoniken in de parochie kerck. Heeft synen besonderen Heer, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 16)
31. Corswarem⁷⁴: men spreekt wals. Over des selfs resort es moylykheyt geweest tusschen de schepenen van Luyk en die van Vliermael, dan de sake es tot voordeel van de leste uytgemaekt. Men appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. De suster van den Heer officiael de Bormans besit by beleeninge dese heerlykheyt, en sy en heeft voorseker noyt anders als misschien op desen selven voet toebehoort aen de Heeren van dien naem, dewelke aldaer gehad hebben hun kasteel en wooninge en onder de jurisdictie beseten hebben een oft twee groote leenen, wordende verheft van den Sale van Curinghen. Een van dese leenen noemt sich chateau Etienne: castrum Sti Stephani.
32. Cosen⁷⁵: appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Heeft synen besonderen heer, sich noemende van Afferden. Het kasteel licht onder Weyer, 't gene ook oorsake geweest es dat de heeren van Cosen sich pleegden (p. 17) te schrijven heer van Weyer⁷⁶.
33. Greenwick⁷⁷: wals, in duyts schrijft Greenwyck. Het Capittel van Hoye besit de heerlykheyt by evictie tegen de Graven van Arbergh. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Is als gelyk vereenigt met Fresin int Duyts Grood Vorssen. Den voorschreven Heer Grave van Arbergh heeft beyde voorschreven dorpen by transactie over purgement me relatore in den Leensael weder bekomen op 't eynde van 't jaer 1774.
34. Curinghen⁷⁸: een dorp by Hasselt, geweest zynde eene vryheyt. In den omvang van de kerk is een strate, die sich noemt binnen barrier, die ook Luyks geworden is. De meerrest is noch Loons behoudens eenige gronden wordende verheft in den cheynshof van

⁷¹ De functie van *burggraaf* van Colmont was een leen van de graven van Loon, dat in de veertiende eeuw in het bezit was van de heren van Guigoven.

Colmont en Overrepen waren tot in de loop van de achttiende eeuw, toen Colmont verpand werd aan de Tongerse advocaat Bellefroid, in het bezit van de Luikse Bisschoppelijke Tafel. Tot aan de verpanding van Colmont werden in naam van de bisschop in Colmont en in Overrepen dezelfde mannen tot schepen aangesteld.

⁷² Koersel.

⁷³ Kortessem.

⁷⁴ Corswaremme.

⁷⁵ Kozen.

⁷⁶ Wijer was in het ancien régime één van de *wagens* of gehuchten van Herk-de-Stad. De heer van Kozen had er wel een kasteel, maar hij bezat er geen heerlijke rechten. Die behoorden zoals overal in Herk-de-Stad aan de Bisschoppelijke Tafel.

⁷⁷ Crenwick.

⁷⁸ Kuringen.

Runcxt, toebehoort hebbende aen 't capittel van St Jan binnen Luyk. Even gelyk de gronden sorterende (p. 18) in den Hof van Hallen: sie Bree en Robyns⁷⁹ ter plaetsen aldaer aengetrocken. Van Schepenen van Curinghen ten Loonschen recht appelleert en komt men ten rechargie naer Vliermael.

Curinghen heeft synen besonderen officier die ook seffens es hooghen officier van Hasselt.

Te Curinghen siet men kort achter de kerk, een weynig ter rechter zyden, de overblyfsels van een kasteel, welk ik noch gesien heb, alhoewel onbewoonbaer.

Dit kasteel soude gebouwen zyn door Gerard, Grave van Loon, ontrent het jaer 1171, denwelken met syne huysvrouw en kinderen begraeven in de Abdy van Herckenrode, liggende onder Curinghen.

Dese Abdy soude hy self ook gesticht hebben int jaer 1182. Men sie Mantel. Histor. Lossenses lib. 6 pag. 123⁸⁰.

Op voorschreven Casteel soude den selven Grave gesticht hebben den edelen Leensael van Curinghen. Mantel. ibi supra⁸¹, (p. 19) Louvrex ad cap. 20 § 1, edictorum part 2 pag. 168⁸² verhaelt dat in de oude tyden de verschillen over Luykse leenen sich decideerden ter plaetsen daer sich vond den Prins, en dat de mannen van Leen die sich by hem vonden daer in richters waren, dat Jan Beyeren eenen stadholder maekte, en wilde dat het hof sich soude houden binnen Luyk, dan de besitters van de Leenen bleven gelyk te bevorens in de Leensake richters zyn, dat eyndelyk Georgius van Oostenryck den Leenhof instelde op de voet op welken hy sich heden bevind. De institutie op welke Louvrex aldaer schryft is de 7 julii 1551.

Den souvrynen Leenhof van Brabant is tot noch toe niet anders gecomponeert dan van eenen Stadholder, eenen onder Stadholder, eenen Secretaris en eenen deurwerder. Richters zyn mannen van Leen, die den Stadholder daer toe opneemt. Calendrier de la Cour de S.A.R.

De oudste registers van den edelen Leensael van Curinghen zyn gemaekt onder Jan van (p. 20) Erkel, ontrent de vier jaren nae dat synen voorseter Englebert van der Marck anno 1361 in besit van 't Graefschap gekomen was. Mean obs. 543⁸³.

Dat den Leensael van Curinghen noyt met den Leenhof van Luyk vereenigt is geweest, en dat hy tot in het jaer 1522 tot Curinghen opgehouden geweest is, en self dat den Prins op de genachten moest komen presideren en van daeghs te voren te Curinghen

⁷⁹ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*, Luik, 1717, p. 158.

⁸⁰ JOANNES MANTELIUS, *Historiae Lossensis Libri Decem*, Luik, 1717, p. 123.

⁸¹ JOANNES MANTELIUS, *Historiae Lossensis*, p. 123.

⁸² M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Looz*, deel II. Luik, 1750.

⁸³ CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae*, deel V. Luik, 1741, p. 34-40.

moest komen vernachten, bewyst de herkenenis der dry Staeten Edict. Cap. 88 § 6 part. 4 pag. 31⁸⁴.

Anno 1584 soude Prins Ernestus den selven gebracht hebben binnen Hasselt volgens Robyns pag. 154⁸⁵.

Ontrent de bovengeseyde erkenenis van de dry staeten is te bemerken dat het gene aldaer geseyt word, dan oft den Leensael was een capitale judicium, sulks moet verstaen worden, niet dan oft den Sael van Curinghen van hals saeken kennis genomen gehad hadde, (p. 21) dan dat hy in civile saken was het hooftgericht, in welken alle voorschreve saken in de leste instancie ten appel quamen, judiciorum Lossensium caput, oft soo in proemio geseyt word supremum tribunael, het oppergericht.

Van de vonnissen van welken in saken den taxe niet excederende, de revisie kan geimplyoreert worden, en in die welken den taxe te boven gaen, naer de opper-tribunalen van 't Ryk kan geappelleert worden.

Dese herkenenis der dry staeten gegeven zynde daeghs naedat de gedeputeerde soo van 't Luykerland als van 't Graefschap Loon de keyserlyke privilegien aengenomen hadden, soo als op de selve herkenenis loco supracitato aenmerckt Louvrex⁸⁶, by de keyserlyke privilegien alle appellen in 't crimineel verboden zynde, hebben de cavaliers oft ridders van den Sale ongelyk alswanneer sy pretenderen dat tot hun soude (p. 22) konnen geappelleert worden in saken in welke maer amendens, maer niet van lyfstraf questie wesen soude.

Generalitas comprehendit causas, in quibus de poena pecuniaria agitur, cum et illae sint criminales si fiscus agat. Deinde non agebamus speciali privilegio, ut appellationi non essent obnoxiae causae, in quibus de poena corporis afflictiva vel exilio agitur, cum id ex generali Germaniae consuetudine profluat. Itaque necesse est, ut privilegium privilegie illud aliquid addat generali isti consuetudini, ne alioquin sit inutile. Illud nempe ut omnes causae criminales nullam appellationem admittant, etiam si de sola poena pecuniaria agatur: Louvrex ad Obs. 548 n. 12 part. 5 pag. 68. (p. 23)

35. Cuttekoven⁸⁷: parochie op haer eygen onder de Bank van Graeth.
36. Dilsen: een vol dorp. In 't crimineel oordeelt sonder rechargie, in 't civiel appelleert recht naer den Sael. Onder het ampt van Stockhem.
37. Donck⁸⁸: parochie en gemeynte op syn eygen, oft om beter te seggen, een van de ses waghens onder de justicie van Wuestherk ten Loonsen recht.

⁸⁴ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752.

⁸⁵ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

⁸⁶ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752, p. 32.

⁸⁷ Kutttekoven.

⁸⁸ Donk.

Meestendeel der gronden sorteren in den Laethof genaemt de Bank van Donk, toebehoorende den Prelaet van St Truyden en zyn Ryks. Dat is: men volgt ten hunnen opsicht de costume van St Truyden.

Ik segge meestendeel der gronden, omdieswille dat onder Donk noch is eenen Laethof genaemt (p. 24) den hof van Hamel tot Corpt, wordende verheft in den Sale van Curinghen, warin Loons zyn de gronden die in den laethof cheyns gelden oft sorteren. Nota daer zyn noch veel gronden cheyns gevende aan den Grooten heer, soo men seght. In de Bank van Donk hoven noch andere gronden, elders in 't Loons geleghen, als by exempel onder Spalbeek, die vangelyken gerekent worden van Rykser nature te zyn. Ik heb sien moyte doen ten eynde van dusdaenige gronden op den Loonsen voet te brengen, met teweten het sasyn voor de Bank van Donk in contumaciam te laten nemen en dan in executione voor de schepenen van de plaets oppositie te formeren. In vanum: decretum enim saisinae habet effectum iudicii praeventi: Heeswyck dessort 1 n 31 nec potest pro executione requisitus iudex cognoscere de exceptionibus judecatum impugnantibus.

Onder de Bank van Donk sorteren van gelyken de gronden gelegen onder Webbecom, wesende Brabantsen bodem, en om dese reden is het ongetwyffelt dat (p. 25) altyd dry Laethen moeten Brabanders en alleen vier moghen Luykenaers wesen.

Den Prelaet onder andere schryft sich heer van Donk en van Webbecom⁸⁹.

38. Duras: kasteel onder Runkelen, met den titel van Graefschap, bestaende in Runkelen, Gorssem, Graesen en Wilre. Welk ik twee besondere leenen, heerlykheden en justicien geweest te zyn: sie CC.
39. Ebeine⁹⁰ Wals: heeft synen besonderen heer, nochtans Ebeine en Emael hebben de selve schepenen⁹¹. Men komt ten rechargie naer Vliermael. In reele saken soude men gaen nae de schepenen van Luyk, en des niet te min soude men in successione volgen het Loons Landrecht, volgens (p. 26) dat ik in december 1771 van eenen prelocuteur van Luyk vernomen heb. De heerlykheyt hoort toe aen den Heer Grumsel, schepene van Luyk.
40. Elderen: daer zyn twee dorpen van dien naem, Goenoels Elderen en s'Heeren Elderen. Sie hier beneden.

⁸⁹ Donk was zoals Wijer één van de *wagens* van Herk-de-Stad. De meeste landerijen waren er van de Bank van Donk afhankelijk: een laathof in het bezit van de abt van Sint-Truiden. Als Truiens hof was het aan de schepenenbank van Sint-Truiden ondergeschikt, en volgde het het Rijks(erf)recht. De Bank van Donk beheerde overigens ook goederen in andere gemeenten, zoals in Spalbeek of in Webbecom. Anderzijds lagen er in Donk ook landerijen die onder andere hoven ressorteerden.

⁹⁰ Eben-Emaal.

⁹¹ Eben en Emaal hadden lange tijd dezelfde heren, hetgeen verklaart dat dezelfde schepenen in beide schepenenbanken zetelden.

41. Elecom⁹²: parochie en gemeynte op haer eygen onder de justicie van Meeuwen.
42. Elen: onder het ampt van Stockhem, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
43. Emael⁹³ Wals: hort toe aen de Baronesse de Cler, gebore Coonen. Een gemeynte op haer eygen, een justicie met Ebeine. Sie Ebeine. (p. 27)
44. Engelmanshoven, parochie onder de Bank van Gelinden, een gemeynte met Vrijheers. Engelmanshoven bestaet alleenelyk in vyf oft ses huysen. Den prelaet van St Truyden vergeeft de pastorye.
45. Erpecom⁹⁴: parochie op syn eygen onder de justicie en heerlykheyt van Grooten Breugel.
46. Eygen Bilsen⁹⁵: een dorp onder de Buyten Bank van Bilsen. Beleent door den Heer van de Zangerye die in die qualiteyt trekt de amendens. Oft hy ook heeft de jacht?
47. Exel⁹⁶: een dorp op syn eygen, een justicie met Hechtel, onder het ampt van Pelt. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
48. Fall⁹⁷: onder het ampt van Bilsen. Van schepenen aldaer heb ik sien ten rechargie komen naer Vliermael: Robyns⁹⁸ pag. 168 spreekt dair oft men van Fall naer Buyten Bilsen appelleerde, en pag. 163 schynt hy te gestaen dat men van schepenen van (p. 28) Fall naer die van Vliermael in appel gaet.
49. Fressen⁹⁹ Wals: in 't Duyts Grooten Vorsen. Heeft synen besonderen heer, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Ik heb gesien dat den pastoor schreef extractum ex registro baptismale de Vossen majore in sept. 1774.
50. Gelinden: de schepenen van Gelinden schryven sich schepenen van de Bank van Gelinden. Sie Gelmen, Opheers, Batsheers, Vryheers, Engelmanshoven en Mettecoven. De Bank van Gelinden is onder 't ampt van Montenaken, appelleert en komt ten rechargie nae Vliermael.
51. Gellick¹⁰⁰: idem ac Eygenbilsen.
52. Gelmen: Grood¹⁰¹ en Kleyn Gelmen¹⁰², beyde onder de Bank van Gelinden. Ik heb sien schryven, schepenen van den Banken van Gelinden en Gelmen. Daer is sekerlyk een parochie, dan oft beyde onder de selve parochie zyn (p. 29) en oft het twee gemeyntens zyn, weet ik noch niet. Kleyn Gelmen is onder de parochie van Gelinden.
53. Genk: besit den Domheer de Grady in beleeninge. Gaet ten rechargie en appelleert naer

⁹² Ellikom.

⁹³ Eben-Emaal.

⁹⁴ Erpekom.

⁹⁵ Eigenbilzen.

⁹⁶ Eksel.

⁹⁷ Val.

⁹⁸ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

⁹⁹ Vorsen.

¹⁰⁰ Gellik.

¹⁰¹ Groot-Gelmen.

¹⁰² Klein-Gelmen.

Buyten Bilsen.

54. Gerdinghen¹⁰³: hoort toe aen den Ryks-Grave van Schaefbergh. Appelleert en komt ten rechargie nae Vliermael.

My is geseyt dat Gerdinghen en Nieuwstat in den sale van Curinghen worden verheft als maekende maer een en 't selven Leen, dat de schepenen hebben twee boeken, eenen Loonsen en eenen Luyksen, dat alles wat Gerdinghen aengaet komt op den Loonsen boek, en alles wat Nieuwstat betreft, komt op den Luyksen.

Gerdinghen en Neustat maeken maer een gemeynthe en eene parochie. De kerk staet te Gerdinghen. (p. 30)

55. Gestel¹⁰⁴: Luyks Gestel, een dorp op de palen des Lands tegen de Meyerye van Den Bosch, onder het ampt van Pelt. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

56. Onder Lummen is een gehucht ook Gesthel genaemt.

57. Gestinghen¹⁰⁵ onder Ophoven.

58. Glabbeek: Op¹⁰⁶ en Neder Glabbeek¹⁰⁷. Oft het twee verscheide parochien en gemeyntens zyn, weet ik niet. Geloove dat sy maer een justicie hebben. Onder het ampt van Stockhem. In 't crimineel oordeelt sonder rechargie, in 't civiel gaet ten appel recht naer den Sale.

59. Goenoels-Elderen¹⁰⁸: aldus genaemt nae sekeren Gondulphus, in (p. 31) de tael van 't Land Goedenoe. Sie den Dictionarium van Moreri onder het woord van Lynden. Hoort toe aen den Domproost Graeve van Borchgrave. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

60. Gorssom¹⁰⁹ en Schelfheyde¹¹⁰ van 't Graefschap van Duras. Geloove dat het voormaels een justicie geweest is met Runkelen. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

61. Gotham¹¹¹: parochie en gemeynte op haer eygen, hoorende aen 't Dom capittel, nochtans onder de Bank van Graeth.

62. Grandville¹¹² Wals: de Duytsen seggen Greenveld, parochie en gemeynte op haer eygen. Hoort toe aen den Grave van Isendoorn (p. 32) de Cannenburgh by mangelinghe en eenig oplegsel tegen Bouchout hoorende aen de Bisschoppelijke tafel. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

¹⁰³ Gerdingen.

¹⁰⁴ Luyksgestel.

¹⁰⁵ Geistingen.

¹⁰⁶ Opglabbeek.

¹⁰⁷ Neerglabbeek.

¹⁰⁸ Genoelselderen.

¹⁰⁹ Gorsem.

¹¹⁰ Schelfheide. Dit gehucht van Gorsem lag als een enclave tussen Binderveld en Nieuwerkerken. In 1954 werd het bij Nieuwerkerken gevoegd.

¹¹¹ Gotem.

¹¹² Grandville.

63. Graesen¹¹³: schynt met Wilre maer een leen en heerlykheyt geweest te zyn. Is van 't Graefschap van Duras. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
64. Graeth¹¹⁴: noomt sich eenen hoop huysen buyten Loon, van welke eenige zyn onder Cuttecoven en eenige onder Hendriken. De Bank van Graeth beteekent soo veel als de Schepenen van Loon ten Loonsen recht. Daer onder behalven de buytinghe van Loon zyn de parochien van Kerniel, van Cuttecoven, van Hex, van Gothem, van Hendriken, Rullecoven en Colen. Sie Robyns¹¹⁵ pag. 148. De voorzeyde Schepenen in 't crimineel oordeelen sonder rechargie, in 't (p. 33) civiel appelleert men van hun naer Vliermael.
65. Grevenbrouck¹¹⁶: eenen vervallen kasteel, 't welk gegeven heeft den naem aan 't land van dien naem. Dit land had voormaels synen besonderen heer en was leen van den Sale van Curinghen. Naederhand is het gekomen aen den Prince en is gestelt by 't ampt van Pelt. Het bestaet in 't stedeken van Hamont en in de dorpen van Achel en St Huybrechts-Lil. De Schepenen schryven sich niet Schepenen des Lands Grevenbrouck maer Schepenen van Hamont. In dit Land heeft den officiael geene jurisdictie. De Schepenen van Hamont komen ten rechargie naer Vliermael en men appelleert ook daer naer toe in civiele saken. (p. 34)
66. Gruytrode¹¹⁷ hoort toe aen 't Duyts order, 't welk aldaer 't oppergesag oft souveryniteyt moet gepretendeert hebben: Wames cent. 1 cons. 6 n. 11¹¹⁸. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
67. Gutschoven: de Walen noemen het Gossoncourt. Hoort toe aen den grave de Mean. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
68. Guygoven¹¹⁹ hoort toe aen den Baron de Blanckart senior. Schoons gelegen tegen Vliermael, appelleert en gaet ten rechargie naer Buyten Bilsen.
Haccourt: sie Munster Bilsen.
69. Halen¹²⁰: Graefschap van Horn, beleent by den Baron Kwerbergh. In 't crimineel oordeelt sonder rechargie, in 't civiel gaet ten appel nae Hoorn. (p. 35)
Hallebaye: sie Munster Bilsen.
70. Halmael¹²¹: 22 mey 1775 inquest gepromoveert ter instantie van d'Heer van Herck, scholtus, aenbracht aen de schepenen van Vliermael. Nota in proemio van 't getuygenis schreef sich meyer en schepene.

¹¹³ Grazen.

¹¹⁴ Gratem.

¹¹⁵ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

¹¹⁶ Grevenbroek.

¹¹⁷ Gruytrode.

¹¹⁸ JOANNES WAMESIUS, *Responsorum sive consiliorum ad ius, forumque civile pertinentium*, I. Antwerpen, Henricus Aertssens, 1639, p. 27-32.

¹¹⁹ Guigoven.

¹²⁰ Haelen.

¹²¹ Halmaal.

71. Ham: het land van Oostham bestaet in de dorpen van Oostham, alwaer is het kasteel, van Beverloo en Quamechelen. Dry besondere parochien, gemeyntens en justicien, welke leste nochtans bekleet worden door de selve personen. In civiele saken hebben sy hunne besondere boeken, dan voor 't crimineel hebben sy maer een rol, die men noemt den criminelen rolboek des Lands Oostham. Heeft synen besonderen heer: den Baron Schol als man van Mevrouw Slederer by purgement besit een helft, d'ander halft heeft noch by evictie de weduwe Cannenburgh. (p. 36)
72. Hamont: een stedeken gants Loons. De jurisdictie der schepenen van Hamont breyd sich uyt door geheel het Land van Grevenbrouck, in welk den officiael geenens jurisdictie heeft. Van hun appelleert men en sy komen ten rechargie naer Vliermael.
73. Haren¹²² en Herbricht onder Maestricht, hoort toe aen de Abdy van Hocht by koop representerende den Baron van Kerckhem. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
74. Haren en Bommershoven onder het Landdrossardschap des Graefschap Loon appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
75. Hasselt: de voornaemste plaets van 't Graefschap, daer opgehouden word den Sale van (p. 37) Curinghen, en daer de schepenen van Vliermael hunne genachtens houden. Dese stad heeft hare wekelyke merkten en sy vergeeft een plaets in den tribunael der twee en twintige. Sy heeft nu haren besonderen hooghen officier. Binnen Luyks, buyten Loons. In criminele saken oordeelen de schepenen sonder rechargie. Dan oft des niet te min de geinculpeerde en geinquesterde niet soude kunnen avoceren en appelleren daer over is tegenwoordig questie. In civile saken gaet men sonder tegenseggen ten appel naer de schepenen van Luyk en Vliermael.
76. Hasseltbrouck: gemeynte op haer eygen, onder de parochie en justicie van Jeuck. (p. 38)
77. Heers: siet opperwaerts Borchheers: daer zyn noch vier andere plaetsen van dien naem, te weten Batsheers, Middelheers, Opheers en Vryheers.
78. Hendricken¹²³: vol dorp, dat is parochie en gemeynte op haer eygen, onder de Bank van Graeth.
79. Heppeneert: parochie op synen eygen, een gemeynte met Aldeneyck en onder de schepenen van Maeseyck ten Loonsen recht.
80. Herck: daer zyn dry plaetsen van dien naem, te weten Wuestherck, Lambrechtsherck en Ridderherck, alle dry gelegen op 't selven rivierken van dien naem. De twee lesten, alhoewel in 't Graefschap Loon gelegen, zyn Luyks. (p. 39)
81. Herderen heeft den Domheer Baron de Sluse in beleeninge. Appelleert en gaet ten

¹²² Neerharen.

¹²³ Hendrieken.

rechargie naer Buyten Bilsen. Is een gehugt van Rimpst. Heeft een cappel en eenen capellaen sonder vund, hylighen olie en self sonder kerkhof.

Noneat: sie Rimpst.

82. Herne¹²⁴ : St Huybrechts Herne, hoort toe aen den Grave de Renesse, heeft syne besondere parochie, is maer een leen en Heerlykheyten en justicie met Schalkhoven. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
83. Heurne¹²⁵ : St Martens-Horne onder de parochie van Vechmael, hoort toe aen den Graeve van Lerodt. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
84. Heusden: parochie filiael van Beringhen. De gemeynte is (p. 40) voor een deel onder de justicie van Beringhen ten Loonsen recht, het ander deel heeft syne besondere schepenen, sich schryvende van Terhouweycken, wesende land van Vogelsang. Uyt beyde deelen word genomen eenen borgemeester. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
85. Heythuysen¹²⁶ heeft den Grave van Horion in beleeninge. Oordeelt sonder rechargie, gaet ten appel naer Hoorn.
86. Hex¹²⁷ : hoort aen 't Domcappittel. Parochie op haer eygen onder de Bank van Graeth.
87. Hoolbeek¹²⁸ : appelleert en gaet ten rechargie naer Buyten Bilsen. Hoort toe aen den Heer van Eyl. Is deels onder de parochie van Eygenbilsen en deels onder Walt Wilre. Daer onder Jonkholt: vervallen kasteel den heer toebehoorende. (p. 41)
88. Hoorn¹²⁹ : een dorp met een kasteel gevende den naem aen een Graefschap. De hooftbank van Hoorn oordeelt in criminele saken sonder rechargie, dan in 't civiel gaet ten appel naer Vliermael.
89. Het Graefschap van Hoorn bestaet in Hoorn, Nunhem, Beegden, Buggenom, Halen, Heythuysen, Neer, Ophoven en Roggel, dat is te seggen, alle de plaetsen voor soo niet beleent waeren soudens staen onder den Land-Drossard en Land Scholtus van Hoorn, want oftschoons dit Graefschap aen de Kerck van Luyk toebehoort, t'en contribueert tot hierentoe niet met het Luykerland oft Graefschap Loon. De meeste inkomsten bestaen in de somme voor welke het kasteel en byhoorende goederen van Hoorn verhuert worden. (p. 42)
In oft ontrent dit Graefschap liggen noch vier dorpen oft plaetsen, patrimonium van St Lambrecht in welke het Domcappittel het oppergesag heeft, die sedert eenighen tyd nae schepenen van Luyk ten rechargie gaen, en ook soo geloove appelleren. Het zyn

¹²⁴ Sint-Huibrechts-Hern.

¹²⁵ Horne.

¹²⁶ Heythuizen in Nederlands Limburg.

¹²⁷ Heks.

¹²⁸ Hoelbeek.

¹²⁹ Horn in Nederlands Limburg.

Heel, Neeritter, Vucht en noch een plaets wiens name my vergeten is (bijgeschreven door een andere hand:) *Poll en Panheel*. Anno 1773, ik van de tweeentwintige zynde, pretendeerde den scholtus van Neeritter dat de inwoonders aen dien tribunael niet onderworpen waren, als niet zynde van 't Land van Luyk noch Graefschap Loon, waerd contrarie verstaen om dat het Domcapittel de peysen der 22 had helpen maken.

Pool en Panhuysen zyn gehuchten. Goor, Aldegoor, Graeth zyn kasteelen oft groote adelyke leenen, komende in de eerste instantie voor den leenhof van Horn en in instantie appellationis voor den sale (p. 43) van Curinghen: de Heren van dese en andere groote leenen met den Prior van St Elisabeth en den Proost Keyserbosch, twee kloosters, het een van mans en het tweede van vrouwpersoonen willen gelyk als zyn de staeten van het Land.

Aen den tribunael der twee en twintige zyn de inwoonders van 't Graefschap niet onderworpen, omdat hunnen heer de peysen niet heeft helpen maeken. Dan van de keyserlyke privilegien schynen sy te gauderen, sedert dat Keyser Carel des sesden der selve uytgebreyt heeft tot alle landen wesende onder de heerschappye van den Bischoep van Luyk.

Over het Graefschap hangt voor den Sale van Curinghen proces onbeslecht tusschen den Prince en de staeten tegens den Hertoch van Croij. Voor de meerrest sie Louvrex ad Edict. Cap. 90 § 3 part 4 pag. 150¹³⁰. (p. 44)

90. Horpmael¹³¹: parochie, justicie en gemeynte op haer eygen, toebehoorende den Heer van Heers. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
91. Hou en Dorne, gehucht onder de justicie van Rothem onder de parochie van Opoeteren, maekt een gemeynte met Opoeteren. Men neemt eenen borgemeester van Hou en Dorne en eenen soo men seght van binnen 's dorps.
92. Houthalen: parochie, justicie en gemeijnte op haer eygen van 't land van Vogelsang. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
Onder Houthalen zyn verscheyde gronden hovende in den laethof van ter Hallen, wordende opgehouden binnen Bree, dewelke zyn van Luijkse natuer.
93. Jesseren: parochie, justicie en gemeijnte op haer eygen, toebehoorende den Heer van Heers. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
94. Jeuck¹³²: St Joris Jeuck, in 't Frans Goyer oft Goër, parochie en justicie onder welke schynen te hooren verscheyde gemeyntens. Ik heb den Secretaris sien schryven van St Joris Jeuk, Hasseltbrouck, (p. 45) Heesselt, Kleyn Jeuk en Hunderlinghen. Daer overschynt voormaels met de schepenen van Luyk contestatie geweest te zyn. Dan appel-

¹³⁰ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Loos*, deel IV. Luik, 1752.

¹³¹ Horpmaal.

¹³² Jeuk.

leert en komt nu sonder tegenseggen ten rechargie naer Vliermael. Den Heer Officiael de Bormans besit de heerlykheyt by beleeninghe.

95. Jodestraet: gemeynte op haer eygen onder de parochie van Stevord en onder de justicie van Spalbeek.
96. Kerckem¹³³: gemeynte, parochie en justicie op haer eygen. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Men pleegde dese heerlykheyt als leen te verheffen in den Sale van Curinghen, dan den Heer van Schoor weygert nu ter tyd sulks te doen op pretext dat hy dese heerlykheyt by beleeninge heeft van de Bisschoppelyke Tafel. Waerschynelyk is het dat syn kasteel (p. 46) en byhoorende goederen het leen uytmaeken, en dat het by de heerlykheyt gevaren is gelyk by Corswarem en Stevord. Het is alsoe en het leen tot Kerckem noemt sich de voogdye, komt af van de familie van Alster. Daer es noch een schoon goed afkomende van de heeren de Rede tot Printhaghen daer naer Deville, de Graven van Rummen by evictie, nu den heer Brouckmans by koop. Dit is een vol leen van den leenhof van Borch Heers. Aldus heb ik gegift uyt informatie my gegeven den 12 april 1775 door den Heer Brouckmans voorzeyd.
97. Kermpt¹³⁴: parochie, gemeynte en justicie op haer eygen, toebehoorende de Heeren Domheeren Barons de Stockhem. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Kesselt sie Veldewesent.
98. Lanklaer¹³⁵: parochie en gemeynte op haer eygen onder de justicie van Dilsen.
99. Leeuw: daer zyn dry plaetsen van dien name: Goorts-Leeuw Luyks, Opleeuw Loons en Sout Leeuw een Brabants stedeken tegen de grensen van 't Graefschap Loon. Sie Goorts Leeuw en Op Leeuw hier beneden. (p. 47)
100. Linkhout, men schryft Linthout: een dorp des Lands Lummen onder het Aerts-bisdom van Mechelen, is Brabants behoudens eenige gronden cheyns gevende aen den Heer van Lummen in de Laethoven van Hamel en van der Hulst, oft aen de Abdy van Averbode, welke gronden zyn Loons en staen onder de schepenen van Lummen ten Loonsen recht buyten vryheyt.
101. Lil: twee dorpen van desen naem, te weten Caulil van welk opperwaerts gesproken is, en St Huybrechts van 't Land van Grevenbrouck onder de justicie van Hamont.
102. Loon: Borchloon¹³⁶ en Grood-Loon¹³⁷. Het lesten hoort toe aen 't capittel van St Servaes tot Maestricht. Het eersten is een kleyn stedeken sonder (p. 48) wekelyken merkt, dan vergevende een plaets in den tribunael der twee en twintige. Synen name brengt mede dat daer een kasteel geweest is, en sulks blykt verder door dien dat er is een vol leen,

¹³³ Kerkom.

¹³⁴ Kermt.

¹³⁵ Lanklaar.

¹³⁶ Borgloon.

¹³⁷ Groot-Loon.

wordende verheft van den Sale van Curinghen onder den naem van Borghgraefschap van Loon, nu toebehoorende den Grave de Merci d'Argenteau, daer uyt ook mach getrocken worden dat de Graven van Loon sich aldaer opgehouden hebben. Self moeten sy aldaer hunne eerste woonstede gehad hebben, mits het den naem aen geheel het Graefschap gegeven heeft en in de verklaringe der dry staeten de anno 1522 geseyt word, de hoofstad te zyn in welke de Princen van Luyk als Graven van Loon sich toens noch moesten laten huldten, 't gene nochtans nu sedert langhen tyd buyten gebruyk is. (p. 49)

Des niet te min is het stedeken van Borchloon binnen Luyks geworden, wie ook noch een streek buyten, de binne cuyp genoemd.

De meerrest is Loons. De schepenen zyn seffens eygens-genoten¹³⁸ en schepenen van de Bank van Graeth. In 't crimineel oordeelt sy sonder rechargie en in civiele saken appelleert men van hun nae die van Luyk en Vliermael, behoudens dat van hunne vonnissen die sy draegen als eygens-genoten geappelleert word recht naer den Sale. Voor de meerrest sie men Robyns¹³⁹ pag. 146 et sequentibus, op welken men des meer betrouwen mach dat hy onder Loon geboren en getogen is geweest. (p. 50)

Volgens Louvrex ad cap. 88 § 2 part. 4 pag. 26¹⁴⁰, soude Arnol den tweeden het Graefschap Loon gegeven oft gelaten hebben aen de kerk van Luyk anno 1014.

Desen Arnol soude gestorven zyn sonder kinderen den 21 feb. 1014, rubrica § 1¹⁴¹.

Keyser Henrich den swerten soude dese gift oft latinge geconfirmeert hebben anno 1040, dicto § 1¹⁴².

Balderic, Bisschop van Luyk, soude het Graefschap gegeven hebben aen eenen anderen Arnol, synen bloedverwand, op verwaerde dat hy oft syne lyfs-erven komende te sterven sonder mans-oir, het Graefschap tot de kerk van Luyk soude wederkeeren.

¹³⁸ De *eigengenoten* waren de rechters die in het zogenaamde *Allodiaal Hof* van Borgloon zetelden. Dit hof was bevoegd voor bezitsregistratie en rechtspraak over de *allodiale* goederen die er van afhingen. Het betreft goederen die geen leengoederen of cijnsgoederen waren, en waarvoor ook geen registratie door een schepenbank moest geschieden. Hoewel de schepenen van Gratem ook de eigengenoten van het Allodiaal Hof van Loon waren, bleef het Hof formeel een van de schepenbank onderscheiden organisatie. Dit kwam onder meer tot uiting in het feit dat men tegen vonnissen van de schepenen van Gratem die zij als eigengenoten velden, niet in appel ging bij de schepenbank van Vliermaal, maar rechtstreeks bij de Leenzaal van Kuringen. Tegen vonnissen die zij in hun hoedanigheid van schepenen van Gratem velden, kon wel in Vliermaal in appel gegaan worden. Wanneer zij zetelden als schepenen van Borgloon, waren zij aan de schepenbank van Luik ondergeschikt.

¹³⁹ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

¹⁴⁰ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV, Luik, 1752.

¹⁴¹ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV, Luik, 1752, p. 25.

¹⁴² M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV, Luik, 1752, p. 25.

Des niet te min soude aen desen Arnol den derden opgevolgt zyn synen broeder Otto. Louvrex ibi supra n. 2¹⁴³. (p. 51)

Anno 1203 sekeren Lowies, Grave van Loon, homo legius Ecclesiae Leodienses, met den Bisschop Hugo de Petraponte, doet sekere mangeling cap. 101 part. 4 pag. 235¹⁴⁴. Den Grave van Loon was Vocht van de stad Luyk, Louvrex ibidem n. 1¹⁴⁵.

Anno 1204 peys tusschen den Grave van Loon en den Grave van Moha, welk leste Graefschap 't selven jaer soude weggegeven zyn: idem ibidem sub n. 3¹⁴⁶.

Anno 1313 Arnol, Grave van Loon, en synen Lowies, Grave Chiny, maeken partye met het Land van Luyk in bespreking onder andere dat de wetten moeten gemaekt worden par le sens du païs ch. 18 § 1 part 2 pag. 143¹⁴⁷.

Anno 1323 de selve releveren het Graefschap van Adolph, Bisschop van Luyk, dect. Cap. 88 § 2.

Desen Lowies, den lesten wereldtsen Grave van Loon, stierf anno 1336 sonder kinderen en liet het Graefschap aen Dirk van Hensberghen, sone van syne suster, getrouwt met de suster van Aldolph van der Marck voorzeyd, bequam het Graefschap, dan ook sonder kinderen zynde komen te sterven, quam den Bisschop Englebert (p. 52) van der Marck in 't besit van 't Graefschap, anno 1361: Louvrex ad dict. § 2, Mean obs. 543 n. 1 part. 2¹⁴⁸ pag. 35.

Vyf en twintig jaren daer naer, te weten anno 1386, de steden van Loon, Hasselt, Bilsen, Herck, Eyck, Bree en Stockhem, helpen maeken een lands wet, op 't eynde genoemt status ou loy muée, moetende dueren hondert jaren, en seggen in 't begin dat sy zyn ten Luyksen recht, cap. 6 § 2 part. 1 pagina 349¹⁴⁹.

Hier is te bemerken dat de dry steden hebbende hunne besondere Heeren, Beringhen, Peer en Hamont, daer niet zyn by geweest.

Robyns part. 2¹⁵⁰ pag. 41 en parte 3¹⁵¹ pag. 148 wilt dat dit soude wesen een verdrach

¹⁴³ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752, p. 26.

¹⁴⁴ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752.

¹⁴⁵ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752, p. 236.

¹⁴⁶ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752, p. 237.

¹⁴⁷ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel II. Luik, 1750.

¹⁴⁸ CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae*, deel V. Luik, 1741, p. 34-40.

¹⁴⁹ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel I. Luik, z.d.

¹⁵⁰ LAURENTIUS ROBYNS, *Diplomata Lossensia sive Privilegia, Paces, Pacta, Donationes, Infeudationes, &c. concernentia tam Comites, quam Comitatum de Looz*. Luik, Alexander Barchon, 1717.

¹⁵¹ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik. 1717.

tusschen den Prins en de staeten en dat daer aen soude moeten toegeschreven worden dat de Loonse steden Luyks geworden zyn.

Ik geloove dat de steden die (p. 53) daer by geweest zyn, alles hebben ingewilligt wat den Prins en de Staeten van hun hebben wilden, om in der Staeten vergaederinge te komen.

Want in den peys oft verdrag de anno 1313 maekden Arnol, Grave van Loon, en synen sone Lowies, Grave van Chiny, partye voor geheel het Graefschap sonder toedoen van een eenige Loonse stad.

Naderhand nochtans in den eersten, tweeden en derden peys der twintige (sic) wierden de steden van Loon en Hasselt alleen gekent, en het zyn ook maer dese twee Loonse steden die het recht hebben van eenen twee en twintigen te noemen. Sie de voorzeyde peysen Edict cap. 18 part. 2 pag. 143 et seq., namentlyk § 3 n. 10¹⁵².

Naderhand moet den Prins en de Staeten onder Jan d'Erckel sich verbonden hebben sich te samen de hand te leenen om te beletten dat het Graefschap Loon van 't Luykerland niet soude afgescheyden worden: dicto cap. 18 § 5, dicta parte 2 pag. 151¹⁵³. (p. 54)

Eyndelyk moet Prins Jan van Hinsberghen aen 't recht welk hem kracht van successie tot het Graefschap toequam ten behoef van de Kerck van Luyk verteghen hebben cap. 88 § 6 part. 4 pag. 31¹⁵⁴.

Daer niet van moet geweten hebben Cramer¹⁵⁵, als wanneer hy schreef den § 19 en 20 obs. 948 tom. 3 pag. 620. (p. 55)

103. Lummen: het Land van Lummen hoort toe aen den Ryks-grave van der Marck, wiens vader in 't houwelyks voorwaerde van synen sone gepretendeert hebbende dat hy het in souvereiniteyt besat, daer over moylykheyt gehad heeft met Prins George Louis¹⁵⁶, aen welke hy deswegens soude voldoeninge gegeven hebben. Ondertusschen en contribueert het nievers in met de Staeten van 't Land van Luyk en Graefschap Loon. Sie het cap. 101 der edicten part. 4 pag. 235¹⁵⁷.

Het land van Lummen bestaet in Lummen, waer is het kasteel en de genachten gehouden worden, in Linthout, Schuelen en Coersel.

Te Lummen zyn dryderkunde schepenen en elke justicie volgt een andere costuem.

¹⁵² M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Loos*, deel II. Luik, 1750.

¹⁵³ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Loos*, deel II. Luik, 1750.

¹⁵⁴ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Loos*, deel IV. Luik, 1752.

¹⁵⁵ J.G. CRAMER, *De jure principum ec procerum Germaniae servitia aulica a vasallis nobilibus exigendi*. Leipzig, 1744.

¹⁵⁶ Bisschop Georges Lodewijk van Berghen (1724-1744).

¹⁵⁷ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Loos*, deel IV. Luik, 1752.

Voor schepenen van binnen vryheyd volgt de costume van Diest. Voor schepenen van Brabantsen recht de Leuvense costuem en voor schepenen ten Loonsen recht de Loonse costume. (p. 56)

Daer zyn twee meyers oft officieren, eenen Brabantsen en eenen Loonsen. Den Brabant- sen stelt het Hof van Brusselt, den Loonsen den Grave¹⁵⁸.

De schepenen ten Brabantsen recht worden van gelyken gestelt door 't hof van Brusselt, de Loonse door den Grave.

Wie die stelt van binnen Vryheyd weet ik niet, ik geloove alternatim.

Onder de schepenen van binnen vryheyd zyn de gronden en persoonen gelegen oft woonende in het dorp en des selfs omvang soo verre als niet komt eenig gehucht.

Eenige grond nochtans liggende binnen vryheyd en cheyns geldende aen den Grave, word gehouden voor Loons.

Men segt dat de gehuchten voor dry voeten zyn Loons en voor een voet Brabants. Nochtans verneem ik dat eenen en den selven grond niet is Loons en Brabants pro indiviso. Dan dat men siet voor welke schepenen hy opgenomen is, dat veel meer voor de Brabantse als voor de Loonse schepenen (p. 57) opgenomen worden, ter oorsake dat ten Loonsen recht men grondpenninghen betalen moet metten Brabantsen.

Om te weten voor wat schepenen eenen inwoonder moet opgeroepen worden, men siet op wat voor aerde hy gehuysvest is.

Van schepenen des Lands Lummen ten Loonsen recht appelleert men naer Vliermael en daer naer toe komt men ten rechargie.

Van den Leenhof wilt men dat recht soude moeten geappelleert worden naer d'oppertribunaelen van 't Ryck en daarom wilt men ook dat ten opsicht van de Lummense leenen niet soude moeten gevolgt worden den Loonse costuem, sed communas feudorum usus.

Luyks-Gestel¹⁵⁹: sie Gestel. (p. 58)

104. Mal: grood en kleyn Mal besit den Domproost Grave de Borchgrave by beleeninge. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Den pastoor van Mal moet te Sluysen bineren.

105. Maeseyck¹⁶⁰: de besonderste stad van 't Graefschap naer Hasselt, heeft haren wekelyken merckt, maer stelt geen en twintigen. De stad van binnen is teenemael van de Buytinghe afgescheyden en gants Luyks.

De Buytingen hebbende twee parochien, Heppeneert en Aldeneyck, zyn gants Loons gebleven en maeken eene gemeynte op hun eygen.

¹⁵⁸ Bedoeld wordt de heer van Lummen.

¹⁵⁹ Luyksgestel in Noord Brabant (Nederland).

¹⁶⁰ Maaseik.

- Den scholtus is hooghen officier. In criminele saken oordeelen de schepenen sonder rechargie. Van hunne vonnissen in 't civiel, appelleert men naer de schepenen van Luyk en van Vliermael, respectivelyk. Van de laethoven appelleert men naer de schepenen en van hun naer die van Vliermael. Sie Robyns¹⁶¹ pag. 157. (p. 59)
106. Mechelen¹⁶², ook geseyt Quamechelen: eene justicie met Ruckelingen en Peppinghen, besit den Grave van Bovelighen by beleeninghe. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
Peppinghen is onder de parochie van Mechelen. De kerk heeft in oude tyden onder Peppinghen gestaen. Het Capittel van Loon heeft er de thiende. De genachten worden ook tot Mechelen gehouden.
107. Meeswyck¹⁶³ op de Maes ontrent Stockhem, heeft synen besonderen heer, placht noch niet langhe geleden naer Vliermael te appelleren, nu gaet het, soo ik geloove ten appel nae 's Gravenhaghe. Sie in de Versamelinghe der Edicten het cap. 88 § 11 part. 4 pag. 113¹⁶⁴.
108. Meeuwen: parochie op haer eygen, wordende bedient door Theunis Heeren¹⁶⁵ van Maestricht. De schepenen schryven van Meeuwen, Wyshaghen en Elecom. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael, hoort onder 't Ampt van Stockhem. (p. 60)
109. Meldert: een vol dorp met Heeren huys en besonderen heer. Ligt tegen Brabant achter Lummen. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
110. Membruggen: geseyt grood Membruggen onder het Land-drossardschap van ... (niet ingevuld). Word nu beseten by beleeninge door den Heer Domproost de Borchgrave. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
111. Mettecoven: onder de parochie van V... (niet ingevuld). De schepenen van de Bank van Gelinden schryven sich besonderlyk schepenen van Mettecoven, vervolgens onder het ampt van Montenaken, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
112. Middel-Heers onder de parochie van Opheers, onder de justicie van Borch-Heers.
113. Milen: daer zyn twee dorpen van dien naem. Het een noemt men Milen boven Aelst¹⁶⁶, het ander Munster Milen oft Nonne Milen¹⁶⁷. Het eersten is onder het Ampt van Montenaken, het tweeden (p. 61) bestaende in maer eenige huysen ontrent de Abdy van dien name, de kerk van welke voor parochie dient, hoort toe aen de selve abdy. In
-

¹⁶¹ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

¹⁶² Mechelen(-Bovelighen).

¹⁶³ Meeswijk.

¹⁶⁴ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Looz*, deel IV. Luik, 1752.

¹⁶⁵ Sint-Antoniusklooster in Maastricht.

¹⁶⁶ Mielen-boven-Aalst.

¹⁶⁷ Nonnemielen bij Sint-Truiden.

beyde volgt men het Loons land-recht en des niet te min in beyde appelleert en men gaet ten rechargie naer schepenen van St Truyden.

114. Munsterbilsen¹⁶⁸: dorp en stift van adelyke jouffrouwen. De Abdesse schryft sich Princes van Munsterbilsen, daer over en hare voorrechten es lang gedonghen. Sie Louvrex in notas ad § 6 cap. 44 Edictorum part. 3 pag. 44¹⁶⁹. Eyndelyk heeft sy met de Staeten deses lands getransigeert den voornoemden titel en eenige meer gerechtigheden als andere Heeren behouden. Nochtans het voorschreven dorp en andere daar de Princes van gelyken heer is, contribueren in deses Lands lasten en de inwoonders zyn onderworpen aen de jurisdictie der twee en twintigen. De andere dorpen zyn Haccourt, Hallebaye, Wellen en Kleyn Spouwen. Over al volgt men het Loons (p. 62) land-recht, dan over al gaet men ten rechargie en men appelleert naer de Leenhof van Munsterbilsen. Adde Robyns¹⁷⁰ pag. 1 et sequentibus.
115. Muysen¹⁷¹ onder het ampt van Montenaken, nu beleent door den heer van Schoor, komt ten rechargie naer Vliermael, dan alle oft meest der gronden segt men dat, even gelyk te Beuvinghen, souden resorteren in den Proosthof van den Prelaet van St Truyden.
116. Niel: daer zyn dry plaetsen van dien naem. Eene by St Truyden, wesende een vol dorp, hebbende synen besonderen Heer, te weten den Grave van Corswarem, denwelken gelyk ook syne voorouders sich schryft en geschreven hebben graven van Niel¹⁷². De schepenen van dit dorp gaen ten rechargie naer die van St Truyden, ende nae dese appelleert men ook van hunne vonnissen, gedraegen in civiele saken. Wat landrecht (p. 63) men daer volgt, het Loons oft het St Truydens is my noch onbekent. (in de marge van p. 62 bijgeschreven:): schryft sich Nyel en men volgt er de costumen van St Truyden, soo als ik gesien heb uyt acten van daer ten rapoort hebbende in september 1774.
117. Het tweeden Niel¹⁷³ ligt by Loon, men noemt somwylen Kerniel. Het heeft syne besondere parochie. Dan staet onder de Bank van Graet. Den Baron de Mettecoven schryft sich heere van Niel, het selven ongetwyffelt besittende by beleeninge. Dan wat hy daer in die qualiteyt te seggen heeft weet ik noch niet: schepenen, scholtus oft secretaris stelt hy sekerlyk niet, misschien heeft hy ter de jacht¹⁷⁴.

¹⁶⁸ Munsterbilsen.

¹⁶⁹ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Looz*, deel III. Luik, 1751, p. 42.

¹⁷⁰ LAURENTIUS ROBYNS, *Diplomata Lossensia*. Luik, 1717.

¹⁷¹ Muizen.

¹⁷² Niel-bij-Sint-Truiden.

¹⁷³ Kerniel.

¹⁷⁴ De voornaamste publiekrechtelijke bevoegdheid van de plaatselijke heer was het recht en de plicht om verdachten van misdrijven te vervolgen en ze voor de schepenbank te brengen. Hij kon dat zelf doen of daarvoor een drossaard aanstellen. Aangezien Kerniel bij het ressort van de schepenbank van Gratem hoorde, was het daar dat de heer van Kerniel verdachten van misdrijven moest aanklagen. In Kerniel zelf was er geen schepenbank.

118. Het derden Niel¹⁷⁵ licht in de Kempen achter Asch. Het is over weynighe jaren eene besondere parochie geworden¹⁷⁶, te bevorens was het een gehucht van Dilsen. Nieuwstat¹⁷⁷: sie Gerdinghen.
119. Oeteren: daer zyn twee dorpen van dien naem, beyde gelegen in de Kempen nae den kant van Maeseyck.
Neeroeteren hoort toe aan de (p. 64) Abdisse van Thorn. Sie Robyns¹⁷⁸ pag. 164.
Opoeteren heeft voor besonderen heer den Baron de Selis, die daer heeft syn huys oft kasteel. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Sie Hou en Dorne.
120. Oostham, het eersten dorp des lands Ham, den Baron heeft daer syn kasteel. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
(Toegevoegd in een andere hand:) Zie Beverloo en Quaedmechelen.
121. Opheers: parochie op syn eygen, een justitie met Batsheers, voormaels onder de Bank van Gelinden. Word nu by beleeninghe beseten by den Grooten Cantor Baron de Stockhem¹⁷⁹.
122. Ophoven: een dorp niet verre van Maeseyk, oordeelt sonder rechargie. Gaet ten appel recht naer de oppertribunalen van Ryk. Staet nochtans onder het Drossardschap en land-scholtus-schap van Horn. (p. 65)
123. Opitter: parochie en gemeynte op haer eygen, een justicie met Tongerloo. De genachtens houden sich over de hand te Opitter en te Tongerloo. Onder het ampt van Stockhem. Appelleert en komt te rechargie nae Vliermael. De weduwe Hupken schryft sich vrouwe tot Opitter, ter oorsake van eenen kleynen cheynshof genaemt den hof van Horion tot Opitter.
124. Opleeuw, onder de parochie van Goorts Leeuw, hoort toe aen de Baron de Mettecoven, hebbende aldaer syn kasteel. Hy heeft my geseyt dat dese heerlykheyt zynde gevallen in commissum, de selve door Prins Lowies de Bourbon aen syne voorouders is verleent geweest. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
Opoeteren: sie voorwaerts Oeteren.
125. Orye¹⁸⁰ Wals: de Duytsen noemt het Urle. Heeft synen besondern heer, den Grave van

¹⁷⁵ Niel-bij-As.

¹⁷⁶ Niel-bij-As werd in 1725 een zelfstandige parochie: J. MOLEMANS & E. PAULISSEN, *Limburgse plaatsnamen*. 5. *Niel-bij-As*. Leuven, 1975, p. 10-12.

¹⁷⁷ Nieuwstad.

¹⁷⁸ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

¹⁷⁹ Anders dan Borghs suggereert betekende het feit dat de heerlijkheid verpand werd aan een particuliere heer, niet dat de heerlijkheid niet meer onder dezelfde schepenbank zou ressorteren. Door de verpanding komt wel een einde aan de bevoegdheid van de hoge gerechtsofficier, de drossaard, die door de oorspronkelijke heer was aangesteld. Door de verpanding komen in dit geval de bevoegdheden van de bisschoppelijke hoogdrossaard in handen van de nieuwe pandheer. Deze kon die bevoegdheden naar eigen keuze zelf uitoefenen of daarvoor een particuliere drossaard aanstellen.

¹⁸⁰ Oreye.

- Isendorn. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 66)
126. Otrange: vangelyken Wals. In 't duyts noemt men het Wouteringen. Hoort toe aen den Heer de Libert, die aldaer syn kasteel heeft. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
127. Pael¹⁸¹, Tervant en Meelbergh maeken de Buytinghe van Beringhen. Parochie en gemeynte op haer eygen, onder justicie van Beringhen ten Loonsen recht.
128. Peer: een stedeken met den titel van Graefheerlykheyt, toebehoorende den Prince de Gavre, es gants Loons, soo binnen als buyten. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Sie Robyns¹⁸² pag. 161.
129. Pelt: daer zyn twee dorpen van den selven naem: Neerpelt en Overpelt. De schepenen van Pelt zyn seffens schepenen van Neerpelt, van Overpelt, van Kleynen Breugel en Caulil. Het is een Ampt, daer onder noch hooren Exel, Hechtel, Wychmael en Luykgestel. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
(In de marge:): Pelt, om het te onderscheyden van Neerpelt, noemt men dikwils Overpelt, dan Neerpelt noemt men noyt Pelt. Pelt is het hooft van het ampt van dien naem, de justitie houd sich te Pelt en noyt elders. (p. 67)
130. Peppinghen: daer onder ligt het kasteel van Bovelingen, toebehoorende den Grave van Borchgrave. Is voormaels een dorp geweest, den heer heeft meest de gronden bekomen en de daer op staende huysen afgebroken, soo dat er maer weynig huysen meer over zyn. De parochiale kerk is onder Mechelen gestelt. De heerlykheyt van Peppinghen hoort den voorzeyde grave toe en hy releveert de selve in den Sael van Curingen, nochtans zyn Peppinghen, Mechelen en Ruckelingen maer een justicie van welke men appelleert en ten rechargie komt naer Vliermael.
131. Quaemchelen¹⁸³ in de Kempen is een dorp des Lands van Ham, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
(Bijgeschreven door een andere hand:): Zie Beverloo en Oostham.
Quamechelen¹⁸⁴ in 't Haspegouw: sie opperwaerts Mechelen. (p. 68)
132. Rechoven onder de parochie van Lummen, en een gemeynte met Lummen, hoort toe aen den Baron van der Heyden de Blisia, denwelken niet verre van daer heeft syn kasteel genaemt Loiye. Hy releveert syne heerlykheyt van Rechoven in den Leenhof van Lummen. Den Heer van Rechoven pretendeert dat het met sekere palen van Lummen afgescheyden is, die van Lummen heb ik hooren seggen dat den voorzeyden heer om op eenig stuk erf te konnen jurisdictie pretenderen, hy moet bewysen dat het in synen hof cheyns is geldende, en dat die van Lummen en Rechoven onder een heyden en

¹⁸¹ Paal.

¹⁸² LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

¹⁸³ Kwaadmechelen..

¹⁸⁴ Mechelen(-Bovelingen).

- weyden. Ik heb inquesten gepromoveert ter instantie van den heer van Rechoven voor schepenen van Rechoven sien naer Vliermael ten rechargie komen en van civile vonnissen sien daer naer toe appelleren. Noyt heb de schepenen sien schryven ten Loonsen oft ten Brabantsen recht, soo dat ik geloove dat oftschoons die van Rechoven in Brabant voor Brabanders aengesien worden, gelyk die van Schuelen, (p. 69) Rechoven even gelyk Schuelen gants Loons is.
133. Repen: onder de parochie van Repen zyn Over-repen¹⁸⁵, Neer-repen¹⁸⁶, Coelmont en Ridderherk. Neer-repen is onder de cuyp van Tongeren, Over-repen heeft syn besondere justicie, gaende ten rechargie en ten appel naer de Bank van Buyten Bilsen.
134. Reppel: parochie en gemeynte op haer eygen, onder de justicie van Bree ten Loonsen recht.
135. Rimpst¹⁸⁷: sie Herderen. Moederkerk, twee justitien, nochtans de selve schepenen¹⁸⁸.
136. Rothem¹⁸⁹ onder de parochie van Elen: my is geseyt dat men daer volgt het Loons land recht, dat het dorp contribueert in de lasten van onse Staeten, en dat des niet te min van (p. 70) schepenen aldaer geappelleert word naer den Vroenhof van Maestricht. Sie Hou en Dorne.
137. Rosmeer appelleert en gaet ten rechargie naer de Buyten bank van Bilsen.
138. Ruckelinghen¹⁹⁰: gedesmembreerde parochie van Mechelen. Een justicie met Mechelen en Peppinghen, beleent door den Grave de Borchgrave. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Onder Ruckelinghen nochtans liggen eenighe gronden cheyns geldende in eenen Luyksen laethof.
139. Rullecoven¹⁹¹: ik en wete niet onder wat parochie het is (tussen de lijnen bijgeschreven:): Is onder de parochie van Goords Leeuw). Den Baron de Mettecoven schryft sich heer van Rullecoven, nochtans is het onder de Bank van Graeth. Waerschyntlyk heeft hy het beleent om aldaer de jacht te hebben. Hy heeft my geseyt daer en boven te hebben de amendens¹⁹². (In de marge:): Is maer eene gemeynte met Niel¹⁹³. (p. 71)
140. Runkelen is eene besondere gemeynte onder het Graefschap van Duras onder de parochie van Wilre.

¹⁸⁵ Overrepen.

¹⁸⁶ Neerrepen.

¹⁸⁷ Riemst.

¹⁸⁸ Zolang de heerlijkheden Herderen en Riemst in handen waren van dezelfde bezitters, werden dezelfde personen tot schepen in beide schepenbanken aangesteld.

¹⁸⁹ Rotem.

¹⁹⁰ Rukkelingen.

¹⁹¹ Rullingen.

¹⁹² De pandheer van Rullingen vervolgde verdachten van misdrijven in zijn heerlijkheid, en bracht ze voor de schepenbank van Gratem. Wanneer een verdachte tot een geldboete veroordeeld werd, dan kwam die aan de heer toe.

¹⁹³ Kerniel.

141. Rummen: oude baronie lestemael toebehoort hebbende de familie van Hoen van Cartiels, nu op sekere conditie gelaten aen de Graeve de Horion. Over des selfs resoort is voormaels conflict geweest tusschen de schepenen van Luyk en die van Vliermael. Appelleert en komt nu ten rechargie nae de leste. Onder Rummen nochtans liggen verscheyde gronden cheyns geldende in Lutse, dat is te seggen Luykse hoven. Sie het diploma by Robyns¹⁹⁴ pag. 45.
142. Ruychoven¹⁹⁵ onder Buyten Bilsen¹⁹⁶: daer onder ligt de landcommanderye van Alde Biesen, en oft daer schoons eenen pastoor is, daer moet geene parochie maer alleenelyk een quart capel wesen sonder vund oft H. Olysel. Gesien hebbende dat die van Ruykhoven hunnen doopbrief te Bilsen moesten gaen halen. (p. 72)
143. Sassenbrouck¹⁹⁷ heeft synen besonderen heer en justitie, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael, hoort toe aen sekeren van der Meer, die ook aldaer oft daer ontrent besit het leen van Manshoven, geloeve dat is onder de parochie van Hex.
144. Schalkhoven: quarte capel van Hoesselt, hoort toe aen den Grave van Renesse, een justicie en heerlykheyt met St Huybechts Hern. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
145. Schuelen¹⁹⁸: dorp des lands Lummen, alleen liggende aen de linke zyde van den Demer, onder de justicie van Lummen ten Loonsen recht, is gants Loons, en contribueert nochtans met het Luyker land niet. Het heeft syne eygene parochie en noch is daer een gehucht genaemt de Herlestraet, de inwoonders van welk zyn parochiaenen van Berbrouck. (p. 73)
146. Sichen¹⁹⁹ (bijgeschreven:): parochie en Sussen²⁰⁰ (bijgeschreven:): gehucht: word ten leen verheft in de Sale van Curinghen. Mean obs.²⁰¹ Van schepenen aldaer appelleert en gaet men ten rechargie naer die van Buyten Bilsen. Ik geloeve dat het Capittel van St Servaes te Maestricht de heerlykheyt besit by titel van koop. Sie Sussen.
147. Sint Martens Linde²⁰² onder de Buyten bank Bilsen. Robyns²⁰³ pag. 157 verhaelt dat de voorzeyde Buyten bank in voortyden sich op dese plaetse soude opgehouden hebben. Nu houd sy haere genachtens (sic).

¹⁹⁴ LAURENTIUS ROBYNS, *Diplomata Lossensia*, Luik, 1717.

¹⁹⁵ Rijkhoven.

¹⁹⁶ Rijkhoven was tot 1870 een gehucht van Bilzen. Het was geen apparte heerlijkheid, gemeente of parochie en had geen eigen schepensbank. In 1870 werd Rijkhoven een zelfstandige gemeente.

¹⁹⁷ Sassenbroek in de gemeente Broekom.

¹⁹⁸ Schulen.

¹⁹⁹ Zichen.

²⁰⁰ Zussen.

²⁰¹ CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae*.

²⁰² Martenslinde.

²⁰³ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

148. Spalbeek onder de parochie van Kermpt, hoort nu toe aen de Heeren van Kermpt, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Onder Spalbeek liggen verscheyde gronden die hoven in de bank van Donk, en ten opsicht van welke alvolgens het Loons landrecht niet gevolgt word. Sie opperwaerts Jodestraet. (p. 74)
149. Spauwen: daer zyn twee dorpen van desen naem: Grooten Spauwen²⁰⁴ en Kleyn Spauwen²⁰⁵. Ik geloove dat de parochie staet tot Grooten Spauwen. Grood Spauwen hoort toe aen den Baron de Copis, die syn kasteel en residentie houdt tot Goorts Leeuw. Beyde dese plaetsen, namentlyk grooten Spauwen en Goorts Leeuw verheft den voorzeyden Baron van den Leensale van Curinghen en des niet te min volgt men in geseyde beyde plaetsen de Luykse costuem, men appelleert en gaet ten rechargie naer de schepenen van Luyk.
150. Kleynen Spauwen hoort toe aen de Abdisse van Munster Bilsen, ende al est dat men van daer noch appelleert noch ten rechargie komt naer Vliermael oft Buyten Bilsen oft naer den Sale van Curinghen maer naer den Leenhof van Munster Bilsen, nochtans oordeelt men er volgens het Loons landrecht. (p. 75)
151. Stevord²⁰⁶ parochie en gemeynte op haer eyghen, een justitie met Berbrouck, daer het van gesepareert is door de Jodestraet.

Stevord is nu beleent aen de Heeren Domheeren Barons de Stockhem, anders was het onder het Land-drossardschap welk men noemt van 't Graefschap Loon. Ontrent welk Land-drossardschap te bemerken is, dat in 't geseyt Graefschap noch zyn verscheyde andere land-drossardschap: te weten dat van 't Ampt van Bilsen, dat van 't Ampt van Stockhem, dat van Pelt en Grevenbrouck, waerenboven verscheyde dorpen van dat van Montenaken onder het Graefschap Loon gehooren.

Stevord appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

Tot Stevord bevind sich een grood adelyk leen, nu ter tyd toebehoorende den Heer de Libotton, sich schryvende uyt dien hoofde heere van Kleyn Stevord. Nochtans en kent men te Stevord geen grood noch ook geen kleyn Stevord, geheel Stevord is een en de selve gemeynte, een en de selve parochie. (p. 76)

Den voorschreven soude sich waerlyker konnen schryven kleynen Heer van een deel van Stevord, want syne jurisdictie pleegde noch niet lang geleden anders niet te zyn als eene laege jurisdictie over de gronden horende in synen cheynshof. Naer daer over ten tyde synder minderjaerigheyd in proces geweest te zyn tegens den doenmaelighen scholtus van Stevord, heeft synen momber en moederlyken groodvader, by accoord gemaakt met Prins George Louïs en iet, ik en weet niet wat, meer bekomen.

Kracht van een ander accoord gemaakt met de gemeynte van syn kasteel en goederen,

²⁰⁴ Grote-Spouwen.

²⁰⁵ Kleine-Spouwen.

²⁰⁶ Stevoort.

geeft hy geen schattinghen, dan soo meenigmael als er questie is van nieuwe extra-ordinaire lasten moet hy sekerlyk op nieuws dien aengaende des gemeynts moet werven. (p. 77)

152. Stockeroye²⁰⁷ is een straet oft gehucht achter Herckenrode onder de parochie van Curinghen en onder de justicie van Zolre, gemeynte op haer eygen.
153. Stockhem²⁰⁸: een stedeken op de Maes tusschen Maestricht en Maeseyck, binnen Luyks, buyten Loons. Staet onder den Land Drossaerd van dien naem, appelleert en gaet ten rechargie naer Luyk en Vliermael respectivelyk. Sie Robyns²⁰⁹ pag. 161.
154. Sussen²¹⁰: gehucht van Sichen, is leen van den Saele van Curinghen. Hoort toe aen 't Capittel van St Servaes van Maestricht by koop anno 1506 gedaen uyt handen van Everard van der Marck. Mean obs. 543 sub n. 13 part. 5 pag. 37²¹¹. Appelleert en gaet ten rechargie naer Buyten Bilsen. (p. 78)
155. Suetendael²¹²: een vol dorp tegen over Munster Bilsen, voormaels van 't ampt van Bilsen en beleent by den Domheer de Grady, appelleert en gaet ten rechargie naer Buyten Bilsen.
156. Tessenderloo²¹³: een van de groodste dorpen van 't graefschap, gelegen op des selfs uytterste paelen teghen Brabant. Daer onder ligt de Abdy van Averboden, hoort onder 't Land-drossardschap des Graefschap Loon. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Sie de Edicten cap. 101 § 1 part. 4 pag. 235²¹⁴.
157. Thys: Walsch, in 't Duyts noemt het Til. Licht by Otrenge oft Wouteringhen en hoort toe aen den selven. Appellen en rechargien naer Vliermael heb ik gesien, dan ik en wete niet oft Thys en Otrenge misschien maer een en de selve justitie hebben. Oft het verscheyde parochien zyn, is te examineren. (p. 79)
158. Tichelerye²¹⁵ is maer straet onder de parochie van Weyer, besondere gemeynte, besondere justitie, besondere heerlykheyd toebehoorende den Marquis d'Yves Baron de Loye.
159. Tongerlo²¹⁶: besondere parochie en besondere gemeynte. Een en de selve justitie met Opitter onder het ampt van Stockhem. De genachtens houden sich over hand te Tongerloe en dan te Opitter. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.

²⁰⁷ Stokroie.

²⁰⁸ Stokkem.

²⁰⁹ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

²¹⁰ Zussen.

²¹¹ CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae*, deel V. Luik, 1741, p. 34-40.

²¹² Zutendaal.

²¹³ Tessenderlo.

²¹⁴ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Pais de Liege & Comté de Loos*, deel IV. Luik, 1752.

²¹⁵ Tichelrij.

²¹⁶ Tongerlo.

160. Tuylt²¹⁷: gemeynte onder de parochie van Kermpt, onder de justitie van Curinghen te Loonsen recht. Heeft twee quartieren, te weten Tuylt en aen de heyde, eenen borge-meester onder Tuylt, eenen onder 't quartier aen de heyde. In logeringen en ratioenen beschreven op Curinghen, draegt Tuylt een sesden deel, in de lasten van de kerk en pastorye van Kermpt een derden deel. (p. 80)
161. Vechmael²¹⁸: gemeynte en parochie onder 't Land-drossardschap des Graefschap Loon. (Tussen de lijnen bijgeschreven:): Beleent geweest zynde door den Grave de Velbruk just eer hy tot het Prinsdom verheven werd. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
162. Veldwesent²¹⁹: parochie en gemeynte by Maestricht, hoort toe aen den Baron de Stockhem de Vieux Walef, appelleert en gaet ten rechargie naer Buyten Bilsen.
163. Viveersel²²⁰: parochie gedismembreert van Lummen, onder de justitie van Zolre, gemeynte op haer eygen, zynde nochtans eenen waghens van Zolre. Dat is te seggen Viversel word niet beschreven als niet staende besonderlyk in des Lands matriculle, dan contribueert met de vijf andere waghens van Zolre. (p. 83)
164. Vogelsang: kasteel onder Zolre, geeft den naem aen een soo geseyt land, bestaende in dry dorpen en een half, te weten Zolre, Zonhoven en Houthalen en Heusden voor soo veel als is onder de justicie van Terhouweycken. Dit is door geheel dit soo geseyt land besonder, dat soo dikwils als sterft het hooft van eenig huysgesin, den heer hebben moet de beste beest oft ander stuk van den huysraed die sich in 't sterfhuys bevind. (p. 84)
165. Voord²²¹: kasteel en heerlykheyd toebehoorende den Baron de Schoonhoven, sich nu schryvende Grave van Arschot, als man en momber van de dochter van den Baron de Tiribu. De huysen van Voord zyn deels onder de parochie van Cuttecoven en ten deel onder die van Hendrieken, van schepenen van Voord word geappelleert en ten rechargie gekomen naer Vliermael.
166. Vroelinghen²²² onder de parochie van Wellen: een gemeynte met Wellen en Abtswellen, hoort toe aen den Grave de Ryckel, woonende tot Oorbeeck by Thienen. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 85)
167. Vryheers²²³ onder de bank van Gelinden: een gemeynte en onder de parochie van Engelmanshoven. Bestaet in thien oft elf huysen, meest hoeven.
168. Urle is Oreye.

²¹⁷ Tuilt.

²¹⁸ Vechmaal.

²¹⁹ Veldwezelt.

²²⁰ Viversel.

²²¹ Voort.

²²² Vrolingen.

²²³ Vrijheers.

169. Worm: een kleyn dorpken gelegen ontrent Hoesselt, rontom omcingelt door Luykse aerde, waer van ist dat spreekt Mean obs.²²⁴ 7. Het heerschap word beseten by verscheyde persoonen. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 86)
170. Wilre²²⁵: dorp en parochie van Duras, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
171. Wildert²²⁶: parochie en gemeynte onder de Buytenbank Bilsen.
172. Wimmertingen²²⁷: kleyn gemeynte en parochie ontrent Hasselt, gedesmombreert van Jesseren, bynae twee uren van daer. Hoort toe aen die heere van Heers, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
173. Wintershoven: gemeynte en parochie achter Corteshoven, in contestatie tusschen de Graven van Renesse en van Isendorn. Daer onder light het kasteel van Desseneer. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 87)
174. Wouteringhen²²⁸ is Otrange.
175. Weyer²²⁹: gedismembreerde parochie van Wuestherck, onder de selve justitie ten Loonsen recht. De heeren van Cosen schryven sich heeren van Weyer, waarschynelyk ter oorsaek van hun kasteel, twelck misschien aen geheel Weyer den naem gegeven heeft.
176. Wuestherck²³⁰ omringt met wallen en wordende getelt onder de steden, sonder nochtans te hebben eenighen wekelyken merkt. Het is deels Luyks en deels Loons. Oft het Luyks buyten mueren gaet weet ik niet. Appelleert en gaet ten rechargie naer Buyten Bilsen, staende nochtans onder het soo genaemt Land-drossardschap des Graefschap Loon. De (p. 88) gemeynte van Wuestherck heeft sich tot haer groot achterdeel gesepareert van hare waghens, te weten van Scackebrouck, van Ophem, van Diepenpoel en ter Bermelen, van Donck ende van Weyer. Sie Robyns²³¹ pag. 155.
177. Wychmael: parochie en justitie op haer eygen onder het ampt van Pelt. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael.
178. Wyshaghen: parochie en gemeynte onder de justitie van Meeuwen.
179. Zammel²³²: parochie soo my geseyt is, gedismembreert van Tongeren, onder de gemeynte en justitie van Vliermael. (p. 89)
180. Zolre: voormaels Zuylre van 't Land van Vogelsang. Sie het diploma n. 31 apud Robyns²³³ pag. 36. Appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. Onder de parochie zyn den

²²⁴ CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae*.

²²⁵ Wilderen.

²²⁶ Waltwilder.

²²⁷ Wimmertingen.

²²⁸ Otrange.

²²⁹ Wijer.

²³⁰ Herk-de-Stad.

²³¹ LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia*. Luik, 1717.

²³² Zammelen.

²³³ LAURENTIUS ROBYNS, *Diplomata Lossensia*. Luik, 1717.

Dorpwaghen, den Voort-waghen en den Boekter waghen, hebbende ider hunnen borge-meester en besondere lasten.

Onder de justitie zyn noch Viversel, Bolrebergh en Stockroye, contribuerende alle met Zolre in de matricule der Staeten.

181. Zonhoven: seer aensienelyk dorp, appelleert en komt ten rechargie naer Vliermael. (p. 91)

De volgende heerlykheden zyn Loonse leenen en over de selve es den Saele competenten richter, schoons men ten opsicht van de bankgoederen en onderdaenen volgt de Luykse costuem.

182. Bolers²³⁴ en Meer toebehoorende aen eenen heer de Mean.

183. Goords Leeuw²³⁵ met kasteel toebehoorende den Heer Baron de Copis.

184. Spauwen: Groote Spauwen²³⁶ aen den selven heer Baron.

185. Zeelhem²³⁷: aen den Heer Baron de Wassenae. (p. 92)

186. Peetersheim²³⁸ in 't graefschap gelegen, is onder het immediaet resort van 't Ryk.

187. Borne²³⁹.

188. Loyers in 't land van Namen.

189. Sclessin by Luyk hoort aen de Grave de Berlo, Luykse costuem.

190. Stein over de Maes aen den Baron de Kinski, resortus immediatus Imperii.

191. Vieuwaleff²⁴⁰: gemeynte op haer eygen onder de parochie van Verlaine, hoort aen den Baron de Stockhem. Luykse costuem, releveert van den Sale, staet nochtans insgelyks onder die heerlykheden releverende van eygens hof van Luyk. (p. 93)

192. Viron²⁴¹: Luykse costuem, in Condroz, hoort toe aen den Baron de Hauteperne.

193. Warfusée: Luykse costume, hoort toe aen den Stamheer Grave d'Outremont.

194. Waroux by Luyk: Luykse costuem, hoort toe aen den heer Clercx. (p. 94)

²³⁴ Bolder (Zichen-Zussen-Bolder).

²³⁵ Gors-Leeuw (Gors-Opleeuw).

²³⁶ Grote-Spouwen.

²³⁷ Zelem.

²³⁸ Pietersem (Lanaken).

²³⁹ Born in Nederlands Limburg.

²⁴⁰ Vieux-Waleffe.

²⁴¹ Biron (Ciney).

Dorpen en heerlykheden liggende in 't graefschap Loon, daer van nochtans zynde independent.

195. Abtswellen²⁴² onder de parochie van Wellen, met Wellen en Vroelinghen een gemeynthe, aen de Proosdye van Maeseyck, Luykse costuem. Daer is nochtans eenen Loonsen cheynshof genaemt den Hof van Appeyen.
196. Alcken²⁴³: grood dorp van de Bisschoppelyke Tafel, Luykse costuem.
197. Althoesselt²⁴⁴. (p. 95)
198. Attenhoven ontrent St Truyden, patrimonie van St Lambrecht, Luykse costuem, particulieren drossaerd. Over Attenhoven is eenig disputet met Brabant.
199. Beverst tusschen Hasselt en Diepenbeek, Luykse costuem. De landcommanderye by koop van de familie van Geloës.
Loonsen cheynshof.
(In de marge, door een andere hand:): Moet zijn Bilsen in plaets van Hasselt.
200. Buvinghen²⁴⁵ patrimonie van St Lambert, onder de justitie van Attenhoven, nochtans rondom besloten door de jursidictie van St Truyden.
(In de marge, door een andere hand:): N.B. Dit is Bevingen onder St Truijen. Wegens het dorp Buvingen, zie hier voren blad 6.
201. Bincom²⁴⁶. (p. 96)
202. Brouckem²⁴⁷ by Loon aen 't Domcapittel, Luykse costuem.
203. Brusthem²⁴⁸ by St Truyden, Luykse costuem: Resolut. Scab. Vlierm. N. 2 part. 4 pag. 72²⁴⁹.
204. Diepenbeek: aen de Landcommanderye by koop van de familie van Gavre en Merode. Onder den Leenhof sorteert de heerlykheyd van Ryckel, en soe gepretendeert word ook die van 's Heeren Elderen. Van den leensael heeft men den keus te appelleren nae de Leenhoven van Luyk oft van Brusselt. Voor de meerrest Luykse costuem, behoudens ten opzicht der goederen sorterende in den Loonsen cheynshof van Terwaerden.
205. Frere²⁵⁰, in Duyts Heure²⁵¹ boven Tongeren: Luykse costuem. (p. 97)

²⁴² Abtswellen (Wellen).

²⁴³ Alken.

²⁴⁴ Althoeselt (Hoeselt).

²⁴⁵ Bevingen (Sint-Truiden).

²⁴⁶ Binkom.

²⁴⁷ Broekom.

²⁴⁸ Brustem.

²⁴⁹ Borghs verwijst hier naar een zogenaamd *resolutiënregister* van de schepenbank van Vliermaal. In dit soort registers werden de voornaamste vonnissen van de schepenen van Vliermaal ingeschreven. Zij golden als één van de rechtsbronnen voor de schepenen. Deze registers maken nu deel uit van het archief van de schepenbank van Vliermaal. Zij kunnen geraadpleegd worden in de leeszaal van het Rijksarchief in Hasselt.

²⁵⁰ Vrerem.

²⁵¹ Diets-Heur. Mogelijk verward Borghs hier Vrerem en Diets-Heur (Heur-le-Tiexhe).

206. Ginkelom by St Truyden: Luykse costuem, hoort toe aen den Heer de Choquier.
207. Grood Loon²⁵² by Loon: aen 't Capittel van St Servaes tot Maestricht. Particuliere costuem en contribueert met het Luyker Land niet.
208. Hal²⁵³ boven St Truyden: onder het land-drossardschap van Montenaken, Luykse costuem.
209. Halmaal.
(In de marge, door een andere hand:): Zie blad 35.
210. Hamael²⁵⁴ boven Tongeren. (p. 98)
211. Hardelinghen²⁵⁵ onder Hoesselt ne fallor.
212. Helchteren ontrent Peer: dorp en oud kasteel. Aen den Prelaet van St Truyden. Truyserse costume.
213. Hoesselt²⁵⁶: aensienelyk dorp onder het land-drossaerschap van 't Haspegouw. Luykse costuem, nu beleent.
214. Hoepertinghen²⁵⁷: redemptie dorp, resort van den Vroenhof van Maestricht. Nochtans onder de protectie van Brabant, waer voor de gemeynte geeft eenighe retributie aen 't Hof van Brusselt. De costueme is niet just die van Maestricht, dan voor soo veel de selve bestont alswanneer Maestricht onder 't gebied der Vereenigde Neerlanden is overgegaen. (p. 99)
Sorteert in den Leenhof van Heeswyck in Holland. Den Heer Palludanus van Maestricht, hebbende het selven anno 1659 by autoriteyt van den Raed van Brabant gesaiseert tegens den hoog-geboren Heer Hans Willem van Scarembergh, sone van Ernest van Scarembergh en Margariet Baronesse van Linden, faut betalinghe van een capitael van 18000 guldens met den interesse dies, heeft Peeter Lowies Baron de Sluse het selven anno 1688 by proclamatie bekomen voor 36500 guldens Konings geld, conform aen de decisie 114 van Stockmans²⁵⁸.
215. Hougaerden²⁵⁹ by Thienen Luykse costuem.
216. Koningsheim²⁶⁰ by Tongeren: hoort toe aen 't Capittel van St Servaes. Maestrichter costuem. (p. 100)
-

²⁵² Groot-Loon.

²⁵³ Halle(-Booienhoven).

²⁵⁴ Hamal (Rutten).

²⁵⁵ Hardelingen (Sint-Huibrechts-Hern)

²⁵⁶ Hoesselt.

²⁵⁷ Hoepertingen.

²⁵⁸ PETRUS STOCKMANS, *Decisionum curiae Brabantiae sesquicenturia*. Brussel, Franciscus Foppens, 1670, p. 267-268.

²⁵⁹ Hoegaarden.

²⁶⁰ Koninksem.

217. Laefveld²⁶¹, Vletinghen²⁶² en Ellick²⁶³ hoort toe aen 't Capittel van St Servaes, costuem van Maestricht.
218. Lambrechts-Herck²⁶⁴: een parochie, dry verscheyde heerlykheden by Hasselt, te weten Widue, Schoonwinkel en ten Hove, Luykse costuem. Schoonwinkel en ten Hove maekt eene gemeynte te samen, Widue maekt een op haer eyghen.
219. Membruggen Kleyn²⁶⁵: onder de justitie van Groote Spauwen.
220. Milen boven Aelst²⁶⁶: onder het ampt van Montenaeken. Gaet ten appel en ten recharge naer St Tryuden. Truyerese costuem. (p. 101)
221. Milen: Nonne-Milen²⁶⁷ oft Munster-Milen. Gemeynte bestaende in neghen huysen, voor welke de parochie gehouden word in de kerk van de Abdye van dien naem aldaer, aen welke meest der gronden toebehoort. Gaet ten appel en ten rechargie nae St Tryuden. Nochtans es my geseyt dat men aldaer volgt de Loonse costuem. Het kloosterken es door de graven van Loon gefondeert. Sie Mantelium²⁶⁸.
222. Millen: dorp boven Tongeren. Beleent, men volgt er de Luykse costuem, behoudens ten opsicht van 't kasteel en eenighe gronden, leen zynde oft sorterende in den leenhof en cheynshof van Couwenbergh, ten opsicht van alle welke de Loonse costuem plaets heeft. (p. 102)
223. Montenaken ontrent St Tryuden: geeft den naem aen een Land-drossaerdschap. Luykse costuem. Daer onder hooren Wals-Weseren, Wals-Bets, Wals-Houthem en Cortys²⁶⁹. Daer is een Borggraefschap, vol leen van den Sale van Curinghen, toebehoorende den swaeger van den Heer Grave de Mean, sich noemende Lamberts.
224. Mopertingen aen desen kant Maestricht: redemptie dorp.
225. Nouwerkerken²⁷⁰ achter Weyer: onder de justitie van Attenhoven, patrimonium van St Lambrecht. Nieuwstad: sie Gerdinghen. (p. 103)
226. Nyel²⁷¹ ontrent St Tryuden: hoort toe aen den Grave van Corswarem. Costuem van St Tryuden. Appelleert en gaet ten recharge naer schepenen aldaer.
227. Ordininghen²⁷²: dorpken en Commanderye by St Tryuden. Komt van de familie van

²⁶¹ Lafelt (Vlijtingen).

²⁶² Vlijtingen.

²⁶³ Ellicht (Vlijtingen).

²⁶⁴ Sint-Lambrechts-Herk.

²⁶⁵ Klein-Membruggen.

²⁶⁶ Mielen-boven-Aalst.

²⁶⁷ Nonnemielen.

²⁶⁸ JOANNES MANTELIUS, *Historiae Lossensis*, p. 175.

²⁶⁹ Kortijs.

²⁷⁰ Nieuwerkerken.

²⁷¹ Niel-bij-Sint-Truiden.

²⁷² Ordiningen.

- Horion. Geloeve dat volgt de Luykse costuem. Onder de heerlykheden wordende verheft van den Eygenschof van Luyk staet Ordenge ch. 28 § 5 part 2 pag. 180²⁷³. Dan daer is een Ordenge daer van den Heer Thresorier de Grady sich heere schryft. (p. 104)
228. Ridderherck²⁷⁴: kleyne gemeynte onder de parochie van Over-Repen. Luykse costuem. Komt toe aen den Baron Goer de Feret.
229. Roest²⁷⁵ boven St Truyden: de Walen noemen het Roseau. Luykse costuem. Heeft toebehoort aen Mevrouw Martha, geboren van Schoor, by beleeninghe van 't Capittel van St Bartholomeuwis.
230. Rommershoven: filiale van Hoesselt.
231. Rutten: redemptie dorp. Vide Tuldin in pand. Lib. 1 tit 3 qu. 6 n. 4 tom. 1 part. 2 pag. 17²⁷⁶.
232. Ryckel²⁷⁷: dorp met kasteel. Word verheft van den leenhof van Diepenbeek. Luykse costuem. Hoort toe aen den Baron Tiribu. (p. 105)
233. Schoonwinckel²⁷⁸: een van de dry heerlykheden van Lambrechts-Herck. Den Heer de Trappé by evictie tegen den grave van Swartzenbergh. Luykse costuem.
234. Sepperen²⁷⁹: aen 't capittel van St Servaes tot Maestricht. Aldaer is oud klooster van Beggarden, twelk geseyt word het hooft te zyn van de geheele provincie.
235. Sinte Peeter²⁸⁰ by Maestricht.
236. St Truyden²⁸¹ Stad. (p. 106)
237. Sluysen²⁸²: hoort toe aen 't Capittel van St Servaes.
238. Tenhove: een van de dry heerlykheden van Lambrechts-Herck. Een gemeynte met Schoonwinkel. Hoort toe aen verscheyde heeren.
239. Tongeren. (p. 107)
240. Velm ontrent St Truyden: by Chapeauville²⁸³ moet te sien zyn hoe den Cardinael de la Marck dese heerlykheyd aen 't Domcapittel gelaten heeft op sekere vremde conditien. Luykse costume.
-

²⁷³ M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz*, deel II. Luik, 1750.

²⁷⁴ Ridderherk.

²⁷⁵ Rosoux.

²⁷⁶ DIODORUS TULDENUS, *In IV libros Institutionum juris civilis. Commentarius Academicus simul & Pragmaticus sive Forensis. I. Commentarius in Pandectas. Editio Tertia.* Leuven, Aegidius Denique, 1702, p. 17.

²⁷⁷ Rijkel.

²⁷⁸ Schoonwinkel.

²⁷⁹ Zepperen.

²⁸⁰ Sint-Pieter.

²⁸¹ Sint-Truiden.

²⁸² Sluizen.

²⁸³ J. CHAPEAUVILLE, *Qui gesta Pontificum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium scripserunt, auctores praecipui, ad seriem rerum collocati*, 3 delen. Luik, Christianus Ouwerx, 1612-1616.

241. Veulen dicht by Heers: redemptie dorp, toebehoorende aen den Grave de Merci. Filiale van Heers.
242. Ulbeek achter Alken: hoort toe aen 't Capittel van Hoye. Luykse costuem.
243. Wert²⁸⁴ onder Groote Spauwen. Luykse costume. (p. 108)
244. Wezeren.
245. Widue²⁸⁵: een der dry heerlykheden van Lambrechts-Herck. Gemeynthe op haer eygen. Luykse costuem. Hoort toe aen den Baron de Stenbier.

Niet gepagineerd:

(Door een andere hand:)

Plaetsen in welke men volgt het Loonsch regt, blad	1
Heerlijkheden, zijnde Loonsche leenen, welke de Luijsche costuijmen volgen	blad 91
Dorpen en heerlijkheden gelegen in het graef-Schap Loon en er niet van afhangende	94

Voor ambt, zie p. 28, 60, 62, 75, 78, 97, 100, 102.

Matricule, zie p. 80, 89.

Door Borghs geciteerde werken:

- J. CHAPEAUVILLE, *Qui Gesta Pontificum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium scripserunt, auctores praecipui, ad seriem rerum collocati*. 3 Dln. Luik, Christianus Ouwerx, 1612-1616.
- JOHANNES GEORGIUS CRAMER, *De jure principum ac procerum Germaniae servitia aulica a vasallis nobilibus exigendi*. Leipzig, 1744.
- JAN BAPTISTE CHRISTYN, *Brabandts Recht dat is Generale Costumen vanden lande ende hertoghdomme van Brabant midtsgaders van het hertogdom van Limborgh, stede ende lande van Mechelen met verscheyde ordonnantien, reglementen, statuten, ende manieren van procederen*. Dl. II. Antwerpen, Michiel Knobbaert, 1682, p. 767-1436 + concordantie.
- M.G. DE LOUVREX, *Recueil contenant les Edits et Reglemens faits pour le Païs de Liege & Comté de Looz, par les Evêques et Princes, tant en matiere de Police que de Justice, les Privileges Accordez par les Empereurs au même Païs & autres Terres dépendantes de*

²⁸⁴ Weert.

²⁸⁵ Wideux.

l'Eglise de Liege, les Concordats et Traitez Faits avec les Puissances Voisines, & Ceux faits entre l'Evêque & Prince, & les Etats ou autres Membres dudit Païs; le tout accompagné de Notes. Nouvelle Edition Continué, Augmentée, Corrigée & remise en meilleur Ordre, avec des Notes Ulterieures, Par Bauduin Hodin. 4 Dln. Luik, Everard Kints, 1750-1752.

CAROLUS DE MEAN, *Observationes et res judicatae ad Jus civile Romanorum, Leodiensium, aliarumque Gentium, Canonicum et Feudale.* 3de Uitgave. Luik, Everard Kints, 7 delen, 1740-1741.

JOANNES MANTELIUS, *Historiae Lossensis Libri Decem.* Luik, Alexander Barchon, 1717.

LAURENTIUS ROBYNS, *Diplomata Lossensia, sive Privilegia, Paces, Pacta, Donationes, Infeudationes, &c. concernentia tam Comites, quam Comitatum de Looz.* Luik, Alexander Barchon, 1717.

LAURENTIUS ROBYNS, *Statuta Lossensia sive Edicta, Constitutiones, Declarationes & Jura Comitatus Lossensis, cum Topographia, seu Descriptione Urbium, Pagorum & Locorum ejusdem.* Luik, Alexander Barchon, 1717. Beide voorgaande werken werden in 1717 door de Luikse drukker Barchon uitgegeven, samen met de *Historiae Lossensis Libri Decem* van Joannes Mantelius.

PETRUS STOCKMANS, *Decisionum curiae Brabantiae sesquicenturia.* Brussel, Franciscus Foppens, 1670, 330 p. + index.

DIODORUS TULDENUS, *In IV libros Institutionum juris civilis. Commentarius Academicus simul & Pragmaticus sive Forensis, Editio Tertia.* 2 Dln. Leuven, Aegidius Denique, 1702.

JOANNES WAMESIUS, *Responsorum sive consiliorum ad ius, forumque civile pertinentium.* 6 Dln. Antwerpen, Henricus Aertssens, 1639-1651.

Index

Plaatsen

Aalst (Sint-Truiden): 2
Abswellen (Wellen): 166, 195
Achel (Hamont-Achel): 1, 65
Aldeneik (Maaseik): 3, 79, 105
Alken: 196, 242
Althoeselt (Hoeselt): 197
As: 4, 118

Attenhoven (Provincie Brabant): 198, 200, 225
Averbode: 100, 156
Batsheers (Heers): 6, 50, 77, 121
Beegden (Nederland): 7, 89
Beek (Bree): 8, 23
Berbroek (Herk-de-Stad): 9, 145, 151

- Beringen: 10, 84, 102, 127
Berlingen (Wellen): 11
Berloz (Provincie Luik): 12
Beverlo (Leopoldsburg): 13, 71, 131
Beverst (Bilzen): 199
Bevingen (Sint-Truiden): 115, 200
Bilzen: 15, 48, 102, 142, 151, 154, 155, 162, 171, 176, 199
Binderveld (Nieuwerkerken): 16
Binkom (Provincie Brabant): 201
Biron (Provincie Namen): 192
Bocholt: 17
Boekhout (Gingelom): 21, 62
Boekt (Zolder, Heusden-Zolder): 180
Bolder (Zichen-Zussen-Bolder, Riemst): 182
Bolderberg (Zolder, Heusden-Zolder): 5, 180
Bommershoven (Borgloon): 18, 74
Booienhoven (Zoutleeuw): 22
Borgheers (Heers): 19, 77, 112
Borgloon: 64, 102, 207
Borlo (Gingelom): 14, 20
Born (Nederland): 187
Bovelingen (Heers): 130
Brabant. Hertogdom: 103, 109, 132, 156, 198, 214
Bree: 8, 17, 23, 102, 134
Broekom (Borgloon): 202
Brussel: 16, 214
Brustem (Sint-Truiden): 203
Buggenum (Nederland): 26, 89
Buvingen (Gingelom): 14, 20
Colmont (Tongeren): 28, 133
Condroz: 192
Corswarem (Provincie Luik): 12, 31, 96
Crenwick (Provincie Luik): 33
Demer: 145
Den Haag (Nederland): 107
Dessener (Wintershoven, Kortesseem): 173
Diepenbeek: 199, 204, 232
Diepenpoel (Herk-de-Stad): 176
Diest: 103
Dilsen (Dilsen-Stokkem): 36, 98, 118
Donk (Herk-de-Stad): 9, 14, 37, 148, 176
Dorne (Opoeteren, Maaseik): 91, 136
Duras (Sint-Truiden): 38, 60, 63, 140, 170
Düsseldorf: 24
Eben-Emaal (Provincie Luik): 28, 39, 43
Eigenbilzen (Bilzen): 46, 51, 87
Eksel (Hechtel-Eksel): 47, 129
Elen (Dilsen-Stokkem): 42, 136
Ellikom (Meeuwen-Gruitrode): 41, 108
Engelmanshoven (Sint-Truiden): 44, 50, 167
Erpekom (Grote-Brogel, Peer): 45
Geistingen (Kinrooi): 57
Gelinden (Sint-Truiden): 50, 52, 111, 167
Gellik (Lanaken): 51
Genk: 53
Genoelselder (Riemst): 40, 59
Gerdingen (Bree): 23, 54
Gestel (Lummen): 56
Gingelom: 206
Gorsem (Sint-Truiden): 38, 60
Gorsleeuw (Gors-Op-Leeuw, Borgloon): 99, 124, 139, 149, 183
Gotem (Borgloon): 61, 64
Grandville (Provincie Luik): 21, 62
Gratem (Borgloon): 64
Grazen (Provincie Brabant): 38, 63
Grevenbroek. Land van: 1, 65, 72, 101, 151
Groot-Gelmen (Sint-Truiden): 50, 52
Groot-Loon (Borgloon): 102, 207
-

- Grote-Brogel (Peer): 24, 45
Grote-Spouwen (Bilzen): 149, 184, 219, 243
Gruitrode (Meeuwen-Gruitrode): 66
Guigoven (Kortessem): 17, 28, 68
Gutschoven (Heers): 67
Haccourt (provincie Luik): 114
Hallembaye (Haccourt, provincie Luik): 114
Halen (Nederland): 69, 89
Halle (Halle-Booienhoven): 208
Halmaal (Sint-Truiden): 70, 209
Ham. Land van: 13, 71, 120, 131
Hamal (Rutten, Tongeren): 210
Hamont (Hamont-Achel): 1, 65, 72, 101, 102
Hardelingen (Hoeselt): 211
Haren (Borgloon): 28, 74
Haspengouw: 19, 21
Hasselbroek (Jeuk, Gingelom): 76, 94
Hasselt: 5, 15, 30, 34, 75, 102, 105, 172, 199, 218
Hauweiken (Heusden, Heusden-Zolder): 84, 164
Hechtel (Hechtel-Eksel): 47, 129
Heel (Nederland): 89
Heers: 77, 90, 172, 241
Heisselt (Jeuk, Gingelom): 94
Heks (Heers): 64, 86, 143
Helchteren (Houthalen-Helchteren): 212
Hendrieken (Borgloon): 64, 78, 165
Heppeneert (Maaseik): 3, 79, 105
Herbricht (Lanaken): 73
Herderen (Riemst): 81, 135
Herk-de-Stad: 37, 80, 102, 175, 176
Herkenrode (Kuringen, Hasselt): 152
Herlestraat (Schulen, Herk-de-Stad): 145
Heurne (Vechmaal, Heers): 83
Heusden (Heusden-Zolder): 84, 164
Heythuysen (Nederland): 85, 89
Hoegaarden (Provincie Brabant): 215
Hoei (Provincie Luik): 242
Hoelbeek (Bilzen): 87
Hoepertingen (Borgloon): 11, 214
Hoeselt: 144, 169, 211, 213, 230
Holland: 214
Horn (Nederland). Gemeente: 88, 89; Graafschap: 7, 26, 69, 85, 88, 89
Horpmaal (Heers): 90
Houthalen (Houthalen-Helchteren): 92, 164
Houw (Opoeteren, Maaseik): 91, 136
Hundelingen (Jeuk, Gingelom): 94
Jesserens (Borgloon): 93, 172
Jeuk (Gingelom): 76, 93
Jodenstraat (Stevort, Hasselt): 95, 148, 151
Jonkholt (Hoelbeek, Bilzen): 87
Kaulille (Bocholt): 25, 27, 101, 129
Kempen: 118, 119
Kerkom (Sint-Truiden): 96
Kermt (Hasselt): 97, 148, 160
Kerniel (Borgloon): 64, 117, 139
Kleine-Brogel (Peer): 25, 27, 129
Kleine-Spouwen (Bilzen): 114, 149, 150
Klein-Gelmen (Heers): 50, 52
Klein Jeuk (Jeuk, Gingelom): 94
Klein Membruggen (Membruggen, Riemst): 219
Koersel (Beringen): 29, 103
Kolen (Borgloon): 64
Koninksem (Tongeren): 216
Korpt (Donk, Herk-de-Stad): 37
Kortessem: 30, 173
Kortijns (Gingelom): 223
Kozen (Nieuwerkerken): 32, 175
Kuringen (Hasselt): 34, 152, 160

- Kuttekoven (Borgloon): 35, 64, 165
 Kwaadmechelen (Ham): 13, 71, 131
 Kwaadmechelen (Heers): 106, 130
 Lafelt (Vlijtingen, Riemst): 217
 Lanklaar (Maasmechelen): 98
 Leuven: 103
 Linkhout (Lummen): 100, 103
 Looi (Lummen): 132
 Loon. Graafschap: 15, 23, 34, 75, 89, 102, 151, 221
 Loyers (Provincie Namen): 188
 Luik. Prinsbisdom: 34, 89; Stad: 34, 39, 102; Stad: 102, 189
 Lummen: 29, 100, 103, 109, 132, 145, 163
 Luyksgestel (Nederland): 55, 129
 Maas: 107, 153, 190
 Maaseik: 3, 79, 102, 105, 119, 122, 153, 195
 Maastricht (Nederland): 73, 102, 136, 146, 153, 154, 162, 207, 214, 216, 217, 224, 234, 235
 Mal (Tongeren): 104
 Manshoven (Borgloon): 143
 Martenslinde (Bilzen): 147
 Mechelen-Bovelingen (Heers): 130, 138
 Meelberg (Paal, Beringen): 127
 Meer (Valmeer, Riemst): 181
 Meeswijk (Maasmechelen): 107
 Meeuwen (Meeuwen-Gruitrode): 41, 108, 178
 Meldert (Lummen): 109
 Membruggen (Riemst): 110
 Mettekoven (Heers): 50, 111
 Middelheers (Heers): 77, 112
 Mielen-boven-Aalst (Gingelom): 113, 220
 Millen (Riemst): 222
 Montenaken (Gingelom): 151, 223
 Mopertingen (Bilzen): 224
 Muizen (Gingelom): 115
 Munsterbilzen (Bilzen): 114, 150, 155
 Namen (graafschap): 188
 Neer (Nederland): 89
 Neerglabbeek (Meeuwen-Gruitrode): 58
 Neerharen (Lanaken): 73
 Neeritter (Nederland): 89
 Neeroeteren (Maaseik): 119
 Neerpelt: 25, 27, 129
 Neerrepn (Tongeren): 28, 133
 Niel-bij-As (As): 118
 Niel-bij-Sint-Truiden (Gingelom): 116, 226
 Nieuwerkerken: 225
 Nieuwstad (Bree): 54
 Nonnemielen (Sint-Truiden): 113, 221
 Nunhem (Nederland): 89
 Oorbeek (Provincie Brabant): 166
 Oostham (Ham): 13, 71, 120, 131
 Opglabbeek: 58
 Opheers (Heers): 6, 50, 77, 112, 121
 Ophoven (Kinrooi): 57, 89, 122
 Opitter (Bree): 123, 159
 Opleeuw (Gors-Op-Leeuw, Borgloon): 99, 124
 Opoeteren (Maaseik): 91, 119
 Oppem (Herk-de-Stad): 176
 Ordingen (Sint-Truiden): 227
 Oreye (Provincie Luik): 125, 168
 Otrange (Wousteringen, provincie Luik): 126, 157, 174
 Overpelt: 25, 27, 129
 Overrepn (Tongeren): 28, 133, 228
 Paal (Beringen): 127
 Peer: 102, 128, 212
 Pepingen (Heers): 106, 130, 138
 Pietersem (Lanaken): 186
-

- Pol en Panheel (Nederland): 89
Printhagen (Kortesseem): 96
Reekhoven (Lummen): 132
Reppel (Bocholt): 23, 134
Ridderherk (Overrepen, Tongeren): 80, 133, 228
Riemst: 81, 135
Rijkel (Borgloon): 204, 232
Rijkhoven (Bilzen): 142
Roggel (Nederland): 89
Romershoven (Hoeselt): 230
Rosmeer (Bilzen): 137
Rosoux (Provincie Luik): 229
Rotem (Dilsen-Stokkem): 91, 136
Rukkelingen-Loon (Heers): 106, 130, 138
Rullingen (Berlingen, Borgloon): 64, 139
Rummen (Geetbets): 96, 141
Runkelen (Sint-Truiden): 38, 60, 140
Rutten (Tongeren): 231
Sassenbroek (Broekom, Borgloon): 143
Schakkebroek (Herk-de-Stad): 176
Schalkhoven (Hoeselt): 82, 144
Schelfheide (Nieuwerkerken): 60
Schoonwinkel (Sint-Lambrechts-Herk, Hasselt): 218, 233, 238
Schulen (Herk-de-Stad): 103, 132, 145
Sclessin (Provincie Luik): 189
's-Herenelderen (Tongeren): 40, 204
's-Hertogenbosch. Meierij: 55
Sint-Huibrechts-Hern (Hoeselt): 82, 144
Sint-Huibrechts-Lille (Neerpelt): 65, 101
Sint-Lambrechts-Herk (Hasselt): 80, 218, 233, 238, 245
Sint-Pieter (Maastricht, Nederland): 235
Sint-Truiden: 37, 113, 116, 198, 200, 203, 206, 208, 212, 220, 221, 223, 226, 227, 229, 236, 240
Sluizen (Tongeren): 104, 237
Spalbeek (Hasselt): 37, 95, 148
Stein (Nederland): 190
Stevoort (Hasselt): 9, 95, 96, 151
Stokkem (Dilsen-Stokkem): 23, 102, 107, 151, 153, 159
Stokrooi (Hasselt): 152, 180
Ten Hove (Sint-Lambrechts-Herk, Hasselt): 218, 238
Terbermen (Herk-de-Stad): 176
Tervant (Paal, Beringen): 127
Tessenderlo: 156
Thys (Provincie Luik): 157
Tichelrij (Nieuwerkerken): 158
Tienen (Provincie Brabant): 166, 215
Tongeren: 28, 30, 179, 205, 216, 222, 239
Tongerlo (Bree): 123, 159
Tuilt (Kuringen, Hasselt): 160
Ulbeek (Wellen): 242
Val (Riemst): 15, 48
Vechmaal (Heers): 83, 161
Veldwezelt (Lanaken): 162
Velm (Sint-Truiden): 240
Verenigde Provinciën: 214
Verlaine (Provincie Luik): 162
Veulen (Heers): 241
Vieux-Waleffe (Provincie Luik): 191
Viversel (Zolder, Heusden-Zolder): 163, 180
Vliermaal (Kortesseem): 68, 179
Vlijtingen (Riemst): 217
Vogelzang, Land van: 84, 92, 164, 180
Voort (Borgloon): 165
Voort (Zolder, Heusden-Zolder): 180
Vorsen (Gingelom): 33, 49
Vreren (Tongeren): 205
Vrijheers (Engelmanshoven, Sint-Truiden):

- 44, 50, 77, 167
Vrolingen (Wellen): 166, 195
Vucht (Maasmechelen): 89
Walsbets (Provincie Brabant): 223
Walshoutem (Provincie Brabant): 223
Waltwilder (Bilzen): 87, 171
Warfusée (Saint-Georges, provincie Luik): 193
Waroux (Alleur, provincie Luik): 194
Webbekom (Provincie Brabant): 37
Weert (Grote-Spouwen, Bilzen): 243
Wellen: 104, 166, 195
Werm (Hoeselt): 169
Wezeren (Provincie Brabant): 223, 244
Wideux (Sint-Lambrechts-Herk, Hasselt): 218, 245
Wijchmaal (Peer): 129, 177
Wijer (Nieuwerkerken): 32, 158, 175, 176, 225
Wijshagen (Meeuwen-Gruitrode): 108, 178
Wilderen (Sint-Truiden): 38, 63, 140, 170
Wimmertingen (Hasselt): 172
Wintershoven (Kortessem): 173
Wouteringen: zie Otrange
Zammelen (Vliermaal, Kortessem): 179
Zangerij (Eigenbilzen, Bilzen): 46
Zelem (Halen): 185
Zepperen (Sint-Truiden): 234
Zichen (Zichen-Zussen-Bolder, Riemst): 146, 154
Zolder (Heusden-Zolder): 5, 152, 163, 164, 180
Zonhoven: 164, 181
Zoutleeuw: 22, 99
Zussen (Zichen-Zussen-Bolder, Riemst): 146, 154
Zutendaal: 155

Personen

- Adolf, bisschop van Luik: 102
Afferden, van -: 32
Arnold II, graaf van Loon: 102
Arnold III, graaf van Loon: 102
Alster, familie van -: 96
Arbergh. Graaf van -: 33
Balderik, bisschop van Luik: 102
Bellefroid, de -, heer van Colmont: 28
Berlo, graaf de -, heer van Sclessin: 189
Bolles: 2
Borchgrave, de-, heer van Bovelingen en Rukkelingen: 130, 138
Borchgrave, domproost graaf de -, heer van Mal, heer van Membruggen: 59, 104, 110
Bormans, de -, officiaal, heer van Jeuk: 31, 94
Bovie, voorspreker: 28
Blanckart, baron de-, heer van Bocholt: 17
Blanckart, baron de -, heer van Guigoven: 28, 68
Bovelingen, graaf van-, heer van Rukkelingen: 106
Brouckmans: 96
Cannenburgh, weduwe -, vrouwe van Ham: 71
Choquier, de -: heer van Gingelom: 206
Cler, barones de -, geboren Coonen: 43
Clercx, heer van Waroux: 194
Copis, baron de -, heer van Grote-Spouwen
-

- en van Gorsleeuw: 149, 183, 184
Corswarem, graaf de -, heer van Niel-bij-Sint-Truiden: 116, 226
Croij, hertog van -: 89
Deville: 96
Diederik van Heinsberg, graaf van Loon: 102
Dilst, weduwe vander: 16
Engelbert vander Marck, bisschop van Luik: 34, 102
Ernest van Beieren, bisschop van Luik: 34
Eyll, heer van -, heer van Hoelbeek: 87
François-Charles de Velbruck, bisschop van Luik: 161
Gavere, de -: 204
Gavere, prins de -, heer van Peer: 128
Geloës, de -: 199
Georges-Louis de Berghes, bisschop van Luik: 103, 151
Gerard van Loon, graaf: 34
Goer de Feret, baron de, heer van Ridderherk: 228
Grady de Croenendaël. Domheer de -, heer van As en Genk: 4, 53, 227, heer van Zutendaal: 155
Grumsel, schepen van Luik: 39
Hautepenne, baron de -, heer van Biron: 192
Hendrik de Zwarte, keizer van het Heilig Roomse Rijk: 102
Herck, van -, schout van Halmaal: 70
Heyden de Blisia, baron van der -, heer van Reekhoven: 132
Hoen de Cartiels, de -: 141
Hollanders, luitenant-drossaard van Loon: 28
Horion, graaf de: 26; graaf van -, heer van Heythuysen: 85
Horion, familie de: 227; graaf de -, heer van Rummen: 141
Hugo de Petraponte, bisschop van Luik: 102
Hupken, weduwe -: 123
Isendorn, van -: 173
Isendorn, graaf van -, heer van Oreye: 125
Isendoorn de Cannenburgh, graaf van -: 62
Jan van Arckel, bisschop van Luik: 34, 102
Jan van Beieren, bisschop van Luik: 34
Jan van Heinsberg, bisschop van Luik: 102
Joris van Oostenrijk, bisschop van Luik: 34
Karel VI, keizer van het Heilig Roomse Rijk: 89
Kerckem, baron van -: 73
Kinski, baron de -, heer van Stein: 190
Kwerbergh, baron -, heer van Halen: 69
Lamberts, burggraaf van Montenaken: 223
Lerodt, graaf van -, heer van Heurne (Vechmaal): 83
Leroz, baron: 16
Libert, heer van Otrange: 126
Libotton, de-, heer van *Klein Stevoort*: 151
Linden, Margariet van: 214
Lodewijk, graaf van Loon: 102
Lodewijk van Bourbon, bisschop van Luik: 124
Marck, van der -, kardinaal: 240
Marck, Everard van der -: 154
Marck, graaf van der -, heer van Lummen: 103
Méan, de -, heer van Bolder en Meer: 182
Méan, graaf de -, heer van Gutschoven: 67
Meer, van der-, heer van Sassenbroek: 143
Merci, graaf de -, heer van Veulen
Mercy d'Argenteau, graaf de -: 102
Merode, de -: 204
Mettecoven, baron de -, heer van Kerniel:

117; heer van Opleeuw: 124, 139
Moha, graaf van -: 102
Morus, notaris: 23
Nesselrode, graaf van: 24
Otto, graaf van Loon: 102
Outremont, graaf d'-, heer van Warfusée: 193
Palludanus: 214
Rede, heer de -: 96
Renesse, de : 173
Renesse, drossaard de: 15; graaf de -, heer van Sint-Huibrechts-Hern en Schalkhoven: 82, 144
Ryckel, graaf de -, heer van Vrolingen: 166
Scarembergh, Ernest van: 214
Scarembergh, Hans Willem van: 214
Schaefferbergh, rijksgraaf van -: 54
Schol, baron -, heer van Ham: 71
Schoonhoven, baron de -, heer van Voort: 165
Schoor, heer van -, heer van Kerkom: 96; heer van Muizen: 115; Martha van -:

vrouwe van Rosoux: 229
Schoor en Matha, heer van: 14
Selis, baron de -, heer van Opoeteren: 119
Sluse. Baron de -, heer van Hoepertingen: 11; baron de -, domheer: 81
Sluse, Petrus Louis de: 214
Stembier, baron de -, heer van Wideux: 245
Stockem, baron de: 19; barons de-, domheren, pandheren van Stevoort: 97, 151; baron de -, grote cantor: 121
Stockem. Cantor de: 6
Stockem de Vieuxwaleffe, baron de -, heer van Veldwezelt: 162; heer van Vieux-Waleffe: 191
Swartzenbergh, graaf de -, heer van Schoonwinkel: 233
Tiribu, baron de -, heer van Rijkel: 232
Trappé, de-, heer van Schoonwinkel: 233
Wassenaer, baron de -, heer van Zelem: 185
Yves de Loye, markies d', heer van Tichelrij: 158

Instellingen

Abswellen. Hof van Appeyen: 195
Alden Biesen. Landcommanderij van de Duitse Orde: 142, 199, 204
Appeyen. Laathof in Abswellen: 195
Attenhoven. Schepenbank: 225
Averbode. Abdij: 100, 156
Beringen. Schepenbank: 84
Bilzen. Binnenbank: 15; Buitenbank: 4, 15, 46, 48, 53, 68, 81, 87, 133, 137, 142, 146, 147, 150, 154, 162, 171, 176; Drossaardsambt: 15, 48, 151, 155

Borgheers. Leenhof: 96; Schepenbank: 112
Borgloon. Burggraafschap: 102; Eigenhof: 102; Kapittel: 22, 106
Brabant. Leenhof: 16, 34, 204
Bree. Laathof van Hallen: 23, 34, 92; Schepenbank van Loons recht: 134
Brussel. Hof van de landvoogd der Nederlanden: 103, 214
Colmont. Burggraafschap: 28; Schepenbank: 28
Couwenbergh. Laathof in Millen: 222

- Den Haag. Raad van Brabant: 214
- Diepenbeek. Cijnshof van Terwaarden: 204; Leenhof: 204, 232
- Donk. Erfbank : 37, 148; laathof van de Grote Heer: 37; laathof van Hamel: 37, 100
- Duitse Orde: 66
- Gelinden. Schepenbank: 6, 44, 50, 52, 111, 121, 167
- Gerdingen en Nieuwstad. Schepenbank: 54
- Gratem. Schepenbank: 35, 61, 64, 78, 86, 102, 117, 139
- Grote Heer. Laathof in Donk: 37
- Hallen. Laathof in Bree: 23, 34, 92
- Hamel. Laathof in Donk: 37, 100
- Hamont. Schepenbank: 1, 65, 72, 101
- Haren. Schepenbank: 28
- Haspengouw. Drossaardsambt: 213
- Hasselt. Drossaard: 34, 75; Schepenbank: 75
- Heeswijk. Leenhof: 214
- Herkenrode. Abdij: 34, 152
- Hocht. Abdij: 73
- Hoei. Kapittel: 33, 242
- Horion. Hof in Opitter: 123
- Horn. Drossaard: 7, 89, 122; Klooster van Keizersbos: 89; Klooster van Sint-Elisabeth: 89; Leenhof: 89; Schepenbank: 26, 69, 85, 88; Schout: 7, 89, 122; Staten: 89
- Hulst. Laathof: 100
- Kortesseem. Kapittel: 30
- Kuringen. Drossaard: 34; Leenzaal: 12, 31, 33, 34, 36, 37, 54, 58, 65, 75, 89, 96, 102, 130, 146, 149, 150, 154, 191, 223; Schepenbank: 34, 160
- Loon. Drossaardsambt: 74, 151, 156, 161, 176
- Luik. Allodiaal Hof: 12, 191, 227; Bisschop-pelijke Tafel: 2, 21, 28, 62, 96, 196; Kapittel van Sint-Bartholomeus: 229; Kapittel van Sint-Jan: 34; Kapittel van Sint-Lambertus: 61, 86, 89, 198, 200, 202, 225, 240; Prinsbisschop: 89; Rechtbank der XXII: 75, 89, 102, 105, 114; Leenhof: 34, 204; Schepenbank: 31, 39, 75, 89, 94, 102, 105, 141, 149, 153; Staten van Luik en Loon: 34, 89, 102, 103, 114, 136, 180; Voogdij: 102
- Lummen. Leenhof: 103, 132; Schepenbank van Brabants recht: 103; Schepenbank van Loons recht: 100, 103, 145; Schepenbank van de vrijheid: 103
- Maaseik. Kapittel: 195; Schepenbank: 3, 79, 105; Schout: 105
- Maastricht. Kapittel van Sint-Servaas: 102, 146, 154, 207, 216, 217, 234, 237; Klooster van Sint-Antonius: 108; Vroenhof: 136, 214
- Meeuwen. Schepenbank: 108
- Mechelen. Aartsbisdom: 100
- Millen. Laathof van Couwenbergh: 222
- Montenaken. Burggraafschap: 223; Drossaardsambt: 50, 111, 113, 115, 151, 208, 220, 223
- Munsterbilzen. Leenhof: 114, 150; Stift: 114, 150
- Neeritter. Schout: 89
- Nonnemielen. Abdij: 113, 221
- Opitter. Hof van Horion: 123
- Ordingen. Commanderij van de Duitse Orde: 227
- Overrepen. Schepenbank: 28
- Palts. Keurvorst van de: 24

Pelt. Drossaardsambt: 47, 55, 65, 129, 151, 177; Schepenbank: 129	Vliermaal. Schepenbank: 2, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 19, 21, 22, 23, 24, 30, 31, 32, 33, 34, 39, 42, 47, 48, 49, 50, 54, 55, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 72, 73, 74, 75, 82, 83, 84, 88, 90, 92, 93, 94, 96, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 115, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 138, 141, 143, 144, 148, 150, 151, 153, 156, 157, 159, 161, 165, 166, 169, 170, 172, 173, 177, 179, 180, 181
Proosthof te Sint-Truiden: 14, 115	
Rijkshofraad: 7, 34, 103, 122	
Rijkskamergerecht: 7, 34, 103, 122	
Rukkelingen. Laathof van Luiks recht: 138	
Runkst. Cijnshof: 34	
's-Hertogenbosch. Meierij: 55	
Sint-Truiden. Abt: 14, 37, 44, 115, 212; Proosthof: 14, 115; Schepenbank: 113, 116, 226	
Stevoort. Schepenbank: 9	Vroenhof: 136, 214
Stokkem. Drossaardsambt: 23, 36, 42, 58, 108, 123, 151, 153, 159	Zepperen. Bogaardenklooster: 234
Terwaarden. Cijnshof te Diepenbeek: 204	Zolder. Schepenbank: 5
Thorn. Abdij: 119	Zoutleeuw. Regulierenklooster: 22

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt